

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TILL

VETENSKAPERNAS

OCH

DEN OFFENTLIGA UNDERVISNINGENS

GYNNARE OCH VÄNNER

AF

WESTERÅS H. ELEMENTAR-LÄROVERKS N. V. REKTOR
EMANUEL GABRIEL BJÖRLING,
LEKTOR I MATEMATIK.

- I. *Reseberättelse af Lektor A. Ludv. Mossberg.*
- II. *Årsberättelser om Elementar-läroverken i Westerås, Sala och Arboga samt vissa Stadspedagogier inom Stiftet för läsåret 1861—1862.*

Kongl. Maj:t täcktes förlidet år vid tiden för vårterminens slut anvisa ett belopp af statsmedel till reseunderstöd för lärare vid vissa af rikets högre elementarläroverk, en ifrån hvaradera, hvilka skulle ega att under påföljande sommarferier besöka utmärktare Gymnasier, Realskolor och Borgareskolor i Danmark samt Preussen och andra Tyska stater, äfvensom — derest sådant medhunnas — några deremot svarande skolor i Frankrike, i ändamål att inhemta kännedom om undervisningen derstädes med särskildt afseende å de förhållanden, som funnos upptagne i en dem tillställd promemoria, samt derefter till Chefen för Kongl. Ecclesiastik-Departementet afgifva berättelser om de af dem gjorda pedagogiska iakttagelser. Sedermera har Departementschefen i skrifvelse af d. 31:e sistl. Mars till Ephorus öfver Westerås stifts elementarläroverk behagat tillkännagifva, att dessa reseberättelser, genom de flera viktiga iakttagelser de innehålla, befunnits förtjenta af att komma till allmän kännedom bland skolans män, samt att han fördenskull ansett lämpligt, att desamma genom årsprogrammerna för de läroverk, vid hvilka författarne äro anställda, offentliggöras. Till följd häraf, och då Eloqventiæ Lectorn vid högre elementarläroverket i Westerås, Magister **A. L. Mossberg**, är en ibland desse lärare, intages här nedan den af honom afgifna berättelsen, så lydande:

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Öfver den resa, som jag under nästlidne sommar med understöd af statsmedel företagit, i ändamål att besöka utmärktare Gymnasier, Realskolor och Borgarskolor inom Danmark, Preussen och andra Tyska stater, äfvensom, derest så medhunnas, några emot nämnde Läroanstalter svarande skolor i Frankrike, går jag nu att i underdånighet afgifva anbefalld berättelse:

Då den för resan bestämda tiden ej syntes kunna medgifva ett noggrannt inhämtande af de särskildta anordningarne och methoderna för undervisningen vid alla de ofvannämnda slagen af Läroverk, har jag företrädesvis besökt Gymnasierna och med dem likartade Läroverk; och då, äfven hvad de

serskildta vid Gymnasierna förekommande undervisningsämnen beträffar, det, för att icke allt för mycket splittra den tid som kunde egnas åt lectioners afhörande, syntes mig ändamålsenligast att rigta uppmärksamheten på ett eller tvänne hufvudämnen, så har jag företrädesvis afhört språkundervisningen, och det isynnerhet i Latin och Grekiska, såsom dels utgörande den kärna, omkring hvilken den öfriga undervisningen vid nyssnämnda Läroverk sluter sig, dels äfven erbjudande mig i min egenskap af Lärare i Latinska språket de bästa tillfällen till vinnande af ökad insigt och erfarenhet.

Hvad först*) beträffar Lärotidens fördelning emellan de särskildta Läroämnen, och hvilka bland dessa må kunna hänföras till Hufvud- och hvilka till Biämnerna, så visar sig detta tydligast af uppgifterna i skolprogrammerna från de af mig besökta Läroverken, af hvilka jag har nåden härhos såsom Bilagor insända dess angående stycken,**) samt, hvad de Preussiska Läroverken beträffar, af stadganderna i det Preussiska Abiturientexamens-Reglementet. En-

*) Den från Kongl. Ecclesiastik-Departementet meddelade Promemoria har följande lydelse:

Promemoria.

Vid den resa, som Lectorn vid Högre Elementarläroverket i Westerås, Philosophiæ Magistern Aron Ludvig Mossberg under innevarande sommarferien kommer att, med understöd af statsmedel, företaga, för att besöka utmärktare gymnasier, realskolor och borgarskolor inom Danmark, samt Preussen och andra Tyska stater, äfvensom, derest så medhinnas, några mot nämnda läroanstalter svarande skolor i Frankrike, åligger honom att inhemta kännedom dels i allmänhet om undervisningens anordning vid ifrågavarande läroverk, hufvudsakligen i hvad densamma avviker från och kan anses hafva företräde framför den, som vid de Svenska Elementarläroverken eger rum, dels ock särskildt om följande förhållanden, nemligen:

Lärotidens fördelning mellan läroämnen; huruvida undervisningsplanen utvisar någon bestämd åtskillnad mellan hufvud- och biämnerna, samt, i sådant fall, hvilka som äro att hänföra till de förra eller till de sednare, såväl inom läroverket i det hela, som i de särskildta klasserna; hvilka lärokurser, som pläga under loppet af ett läsår i hvarje klass genomgå;

de lärometoder, som synas i mer än vanlig grad egnade att åstadkomma grundlighet i kunskaper och bildning samt befordra lärjungarnes sjelfverksamhet, utan att å andra sidan alltför mycket taga deras förstånds- eller minneskrafter i anspråk;

huru lärjungarnes hemarbeten äro ordnade; huru mycken tid dessa anses dagligen upptaga, samt huru af Rektor eller klasslärare tillsyn utöfvas deröfver, att ej för stora hemarbeten varda lärjungarne ålagda;

undervisningstidens fördelning på för- och eftermiddagarna; om det någorstädes förekommer, att de egentliga lektionerna blifvit förlagda uteslutande på förmiddagen, samt huruvida erfarenheten må anses hafva bekräftat lämpligheten af en sådan anordning; och slutligen;

den undervisningsmateriel, som användes, samt hvilka instrumenter, m. m., som företrädesvis befinnas ändamålsenliga.

**) Då det skulle blifva alltför vidlyftigt att aftrycka och här intaga samteliga den till Kongl. Maj:t insända reseberättelsen vidfogade Bilagor, meddelas i Bil I utur ett program från *Friedrichs Gymnasium und Realschule* i Berlin hvad som kan tjena till att exempelvis upplysa de i berättelsen förekommande hänvisningarna. Någon väsentlig olikhet i afseende på undervisningens anordnande vid de särskildta likartade Läroverken i det protestantiska Tyskland fann jag icke.

ligt detta kan Maturitetsbetyg erhållas såväl af den Abiturient, som i Latin och Grekiska visat sig ega *utmärkta insigter*, om också hans insigter i Matematik befunnits *icke nöjaktiga*, som omvänt af den, som visat sig ega *utmärkta insigter* i Matematik, om han också i Latin och Grekiska ådagalagt *icke nöjaktiga* insigter; dock i båda fallen under den förutsättning, att han i modersmålet, Fransyska, Religion och Historia befunnits ega *nöjaktiga insigter*. Det är häraf tydligt, att å ena sidan Latin och Grekiska, samt å andra sidan Matematik betraktas såsom hufvudämnen, och i den riktningen bedrifves äfven undervisningen såväl inom Läroverken i det hela, som i de serskildta klasserna. Men ehuru sålunda enligt ofvan anförda stadgande Matematiken synes vara likställd med de klassiska språken, fann jag dock undervisningen såväl vid de Preussiska Läroverken, som öfverhufvud vid alla de lärda skolor i Tyskland, dem jag haft tillfälle att besöka, hufvudsakligen grundad på de klassiska språken. Undervisningen i Latin vidtager redan i lägsta klassen, och genom den grundlighet, hvarmed densamma handhafves, samt det öfvervägande antal lärotimmar, som hela Läroverket igenom derät är anslaget, äfvensom genom hänvisningar till och jemförelser med Grekiska språket, hvilka, efter dess inträdande bland undervisningsämnen, oafbrutet fortgå och betydligt underlättas genom den vid de flesta af Tysklands Läroverk vidtagna lika viktiga, som i min tanka riktiga anordningen, att i hvarje klass en och samma Lärare undervisar både i Latin och Grekiska — vinnes först och främst en stor lättnad i inhämtandet af sistnämnda språk, och derjemte en grundlighet i språkkunskap öfver hufvud, samt en mogenhet i omdömet, som alldrabäst visar sig af de verkliga, så till form som innehåll, utmärkta skrifprof, som af alumnerna prästeras, och af hvilka jag varit i tillfälle att se flera från Läroverkens olika stadier.

Beträffande de Lärokurser, som under ett läsåår pläga i hvarje klass genomgås, samt beskaffenheten af de Themata för skriftliga uppsatser, hvilka, utom öfversättningsöfningarna, gifvas ynglingarna att hemma utarbета, torde jag få hänvisa till Bilagorna, i hvilka dessa finnas för hvarje Läroverk, som jag besökt, fullständigt upptagna.

Hvad undervisningsmethoderna angår, så företer den, försävidt jag varit i tillfälle att densamma inhemta, i allmänhet mycken likhet med den vid de Svenska Elementar-läroverken vanliga. Hvad de gamla språken beträffar fann jag Lärarne i vida högre grad, än hvad jag tror hos oss i allmänhet vara fallet, vinnliga sig om att göra lärjungarne, isynnerhet i de högre klasserna, fullt förtrogna med innehållet och andemeningen af det förekommande stycket, och dymedelst bibringa dem, förutom den språkliga kunskapen, en levande insigt i Romarnes och Grekernas offentliga och enskildta lif, som i och för sig innehåller så rika bildningsämnen. Genom de häraf föranledda ofta ganska omständliga förklaringarna, jemte den icke nog prisvärda, utomordentliga noggrannhet, som, vid öfversättningar från främmande språk i allmänhet, egnas åt valet af rikliga och adekvata uttryck på modersmålet, samt idkliga repetitioner af mera invecklade meningar, är det naturligt, att icke särdeles

långt pensum kan under en läsetimme hinna genomgås, men det sålunda flera gånger genomlästa och noggrant förklarade samt stundom i minnet inpreglade har lärjungen fullkomligt tillegnat sig, och det blir honom derigenom möjligt att i hemmet verkställa den kursoriska läsning af lättare auctorer, som af honom fordras, och för hvilken det åligger honom att inför Läraren redogöra. Denna så kallade »Privatlectüre» innebär också en förklaring på hvad en blick på kurstabellen utvisar, nemligen att under de 9 à 10 år, som vistandet vid läroverket vanligen omfattar, en ganska betydlig och mångsidig kurs såväl i Latin, som Grekiska hunnit genomgås.

Hvad som likväl i min tanka allrämest bidrager till språkstudiets, och isynnerhet de klassiska språkens verkligen höga ståndpunkt vid de Tyska läroverken, är utan tvifvel de många omsorgsfullt handhafda skriföfningarna. Utom de mera omfattande ämnen, som lemnas lärjungarne att under ferierna utförligare utarbета, förekomma under terminerna likartade öfningar, hvilkas mångfald antydes redan af de många olika benämningar, under hvilka de förekomma. Så har man t. ex. *Hebdomadarium*, *Argumentum*, *Scriptum*, hvilka alla äro olika uttryck för samma sak, nemligen den öfversättning från modersmålet till Latin eller Grekiska, som hvarje vecka gifves åt ynglingarna att hemma och med tillhjälp af Ordbok och Grammatika utarbета: *Exceptiones* eller *Extemporalia*, hvarmed förstås sådana öfningar i öfversättning från modersmålet till ett främmande språk, som af Läraren dikteras i klassen, och af lärjungarna omedelbart samt utan alla hjälpredor nedskrifvas och till Läraren öfverlemnas, för att af honom genomses och på stället rättas: *Perioden*, eller öfningar i öfversättning från ett främmande språk till modersmålet, hufvudsakligen afseende färdighets vinnande i behandling af det sistnämnda: *Pro loco*, d. v. s. sådana öfningar i öfversättning från modersmålet till Latin eller Grekiska, som i de lägre klasserna hvarje vecka, i de medlersta hvarje 14:de dag, och i de öfversta månadligen utarbétas på lärorummet, för bestämmande af hvarje lärjunges plats inom sin klass, m. fl. Förutom den serdeles stora noggrannhet, hvarmed de corrigerade stillböckerna af Läraren i klassen genomgås, dikterar han vanligen efteråt en så kallad »altera versio» d. v. s. en af honom sjelf utarbétad, fullgod öfversättning af den föreliggande stilen, hvilken lärjungarna uppskrifva i sina häften, och vid nästpåföljande lection skola kunna utan till uppläsa. De skriftliga öfningarna förberedas och underlättas i väsendtlig mån genom muntliga öfversättningsöfningar, vanligen utur någon för detta ändamål utarbétad Lärobok, hvilka, dels med, dels utan förberedelse af lärjungarna, förekomma, åtminstone hvad Latinet beträffar, vid de flesta läroverk hvarje dag. Äfven under läsningen af auctorerna hafva lärjungarna penman till hands, färdiga att i sina föreliggande häften anteckna hvad de antingen sjelfva finna anmärkningsvärdt, eller hvad Läraren serskildt anvisar dem, såsom förtenande att tecknas till minnes. Likaledes tillgår ofta den grammatikaliska undervisningen i de öfversta klasserna så, att Läraren under en lection föreläser (icke dikterar) öfver någon del af syntaxen, till förtydligande och förfull-

ständigande af den antagna läroboken. Hufvudinnehållet af denna föreläsning antecknas af lärjungarna på stället; men det åligger dem att hemma noggrannare utarbeta det antecknade, och med exempel valda ur de lästa auctorerna belysa detsamma. Påföljande lection uppropas en efter annan att ur sitt häfte redogöra för sin uppfattning af det förelästa, samt uppläsa de af honom valda exemplen. Samma method hörde jag äfvenledes användas vid den Mathematiska undervisningen, där Läraren lät lärjungarna ur sina häften redogöra för hvad han under en föregående lection föreläst. Det är lätt att inse, hvilken hög grad af säkerhet i kunskap samt klar insigt måste vinnas genom detta fortgående skriftliga affattande af det, som vid undervisningen förekommit. Vid undervisningen i främmande lefvande språk begagnas i de högre klasserna vanligtvis det språk, som är föremål för undervisningen. Beträffande Latinet fann jag bruket olika vid olika läroverk, men öfverallt, där jag hörde Latinska språket så användas, förekom detsamma mera hinderligt för undervisningen, än egentligen gagnande.

Hvad lärjungarnes hemarbeten och dessas ordnande beträffar, fann jag endast undantagsvis någon detaljerad plan därför uppgjord eller efterföljd. Klassordinarien allemnar till Rektor en redogörelse öfver hvad som under hvarje vecka i klassen blifvit genomgånet, och är pliktig att göra honom uppmärksam på hvad dervid tilläfventyrs kan vara att anmärka; likasom Rektor äfven *proprio motu* är både berättigad och förpligtad att gripa in, där han anser några förändringar i afseende på hemarbetets ordnande vara af nöden. Hufvudsakliga öfvervakandet i detta hänseende tillkommer dock klassordinarien, hvilken det åligger att härom rådföra sig med de respektive facklärarne, hvarvid på ett och annat ställe lärare vara vanligt, att några af lärjungarna, på hvilkas sannfärdighet man kan förlita sig, äro tillkallade och få yttra sig angående den för de ifrågavarande hempensas öfverläsning erforderliga tiden. Klagomål öfver någon ungdomens öfveranstängning genom för mycket hemarbete försäkrades mig af Lärarne sakna all skäligen anledning. Tre timmar om dagen för de äldre, och hälften för de yngre sades mig nästan öfverallt vara fullt tillräcklig tid för allt hemarbete, såväl skrifningar, som förberedelser till lectionerna. Om man än vid en blick på kurstabellen ej kan undgå att anse denna uppgift ega grund *endast* med afseende på de lyckligast utrustade lärjungarna, och om än utom Läroverken en och annan röst hördes högt och bestämdt påstå, att en öfveranstängning verkligen är för handen, hörde jag dock ingen enda Skolman yttra några farhågor i detta hänseende.

För min enskildta del har jag, utan afseende på hvad jag rörande denna sak af en eller annan inom och utom Läroverken hörde yttras, på grund och med ledning af de förberedelser, som jag under lectionernas afhörande fann vara lärjungarna ålagda, samt af de mångahanda skriftliga hemarbetena m. m., kommit till full öfvertygelse derom, att vid intet af våra Svenska Läroverk skolan af sina alumner fordrar ens hälften af det hemarbete, som eger rum vid alla de Tyska Läroverk jag haft tillfälle besöka.

Beträffande undervisningstidens fördelning på för- och eftermiddagar, fann jag ingenstädes det förekomma, att de egentliga lectionerna äro förlagda utslutande till förmiddagarna. Man förundrade sig mycket öfver att höra, det vid rätt många Läroverk i Sverige anordningar i denna riktning kunnat ävägabringas, och de flesta ansågo något sådant hvarken möjligt att i Tyskland åstadkomma, såsom medförande alltför stor rubbning i den derstädes vanliga borgerliga lefnadsordningen, ej heller för sjelfva undervisningen önskvärdt. Den vanliga undervisningstiden är om sommaren kl. 7—11, om vintern 8—12 förmiddagen, samt kl. 2—4 eftermiddagen, med en längre stunds uppehåll vid kl. 9, eller 10, och kortare vid hvarje lectionsombyte.

Undervisningsmaterialen erbjuder, i jemförelse med den vid de Svenska Läroverken vanliga, ingenting särdeles värdt att omnämnas eller tillegna sig. De Läroverken tillhörande Bibliothekerna fann jag dock i väsendtlig mån ändamålsenligare, än hos oss mästadels är fallet. De innehålla nemligen icke blott en särdeles rikhaltig samling af äldre och nyare skolböcker, samt annan för ungdomens bildande till förstånd och hjerta passande Litteratur, utan äfven sådana för de särskildta Facklärarne behöfliga verk, hvilka genom sin dyrhet äro för den enskilda svårare att förskaffa sig. Man försäkrade mig, att dessa Bibliothek, som merändels hafva förläggares och andra enskildta personers friskostighet att tacka för sin uppkomst och ständiga tillväxt, serdeles flitigt begagnas såväl af Lärare, som lärjungar. Skollokalerna, hvilka, äfven där de under sednare tider tillkommit, knappt uthärda jemförelse med våra nyare, lida i allmänhet af brist på tillräckligt utrymme och ljus, äfvensom jag på de flesta ställen saknade en till lokalen hörande öppen plats för ungdomens lekar och rörelser i fria luften under fristunderna.

Sedan jag nu i korthet sökt besvara hufvudpunkterna i den mig meddelade Promemoria, går jag att omnämna de serskildta Läroverk, dem jag under resan besökt, samt de lectioner jag vid dem afhört. Jag hör dervid icke underlåta att framhålla, hurusom, då tiden för feriers inträffande vid de särskildta Läroverken i Tyskland, äfven om de höra till samma stat, är ganska olika, och någon fullständig och tillförlitlig kännedom härom hvarken af enskildta eller tillgängliga offentliga uppgifter kunde vinnas, det mången gång inträffade, att jag, vid ankomsten till en stad, som blifvit mig anvisad att vid en viss uppgifven tid besöka, fann Läroverken där stängda, hvarigenom åtskilliga småresor blefvo utan ändamål, och tid spilldes.

I Berlin besöktes *Joachimthalsche Gymnasium*, *Friedrichs Gymnasium und Realschule*, samt *Friedrich Werdersche Gymnasium*, och afhördes serdeles vid det sistnämnda Läroverket lectioner i Latin på alla stadier, äfvensom i Grekiska, Religion, Tyska, Fransyska och Matematik. Den 3:dje Juli vidtogo vid samtliga Läroverken derstädes ferier under en månad.

I Halle besöktes *Pædagogium*, samt *Lateinische Hauptschule* och *Realschule*, hvilka samtliga höra till den storartade Franckeska stiftelsen. Vid Pædagogium afhördes lectioner i Grekiska, (klassen IIIa) Latin, (kl. IIIb, V) Historia,

(kl. I), Fransyska (kl. I). Lectionen i sistnämnda ämne upptogs helt och hållet med genomgående af en ej särdeles lång stil, hvarvid förfors med mycken grundlighet och noggrannhet, samt så, att sedan de serskildta af lärjungarna begångna felen blifvit påpekade, hela stilen, sådan den af Läraren blifvit corrigerad, flera gånger af lärjungarne ur minnet upplästes. I Historien skedde undervisningen i de högre klasserna nästan fullkomligt på Akademiskt vis. Lärobok begagnades icke, utan Läraren föreläste fritt, och lärjungarna antecknade häraf i sina häften det hufvudsakliga innehållet, för hvilket de under följande lection skulle redogöra. Detta förhör upptager dock i allmänhet blott en liten stund, hvarigenom det förekom mig endast i ringa mån kunna utrönas, huruvida lärjungarna riktigt tillagnat sig det förelästa, eller icke.

I *Lateinische Hauptschule*, som efter en veckas ferier öppnades den 9 Juli, afhöordes lectioner i Religion (kl. VIa), Latin (kl. IIa, IVb), Tyska (kl. Ia), Historia (kl. IVb). Lärjungarnas antal är här ovanligt stort, omkring 600, och klasserna förekommo, oaktadt de, Parallellklasserna inberäknade, utgöra icke mindre än 43 till antalet, i allmänhet öfverbefolkade, hvilket icke kan annat än menligt inverka på undervisningens gång. Vid undervisningen i Latin begagnas här i de 3:ne öfversta klasserna Latinska språket med, såsom det förekom, stor uppoffring af tid, utan motsvarande nytta.

Vid Religionsundervisningen sades ingen utanläsning fordras, med undantag för Luthers lilla Catheches samt Kyrkosånger, hvilka till icke obetydlig mängd vid de Tyska Läroverken i allmänhet inläras; men, om än icke fordrad, eger dock utanläsning, såsom naturligt är isynnerhet för yngre lärjungar, *de facto* rum, i det att de afgifna svaren antingen ordagrannt hemtas ur läroboken, eller uttryckas med de ord, som Läraren förut laggt lärjungarna i munnen.

Serdeles intresse erbjöd en lection med öfversta klassen i Tyska. Stycken ur Schillers *Don Karlos* föredrogos af lärjungarna, hvarvid först stor uppmärksamhet egnades åt deklamationens såväl logiska som æsthetiska samning; derefter fästades uppmärksamhet på icke allenast de poetiska skönheterne i det upplästa, utan äfven alla där förekommande hänsyftningar af historisk, politisk, eller allmäntmenschlig art, så att lärjungarna fullkomligt sattes in i skaldens tankegång. Det är naturligt, att lectionen på sådant sätt blef mindre ett förhör, än en Lärarens föreläsning och utveckling af det förekommande stycket; men denna method att göra lärjungarna bekanta och förtrogna med den fosterländska Litteraturens yppersta alster — och naturligtvis väljas endast sådana — förekom i hög grad ändamålsenlig och bildande. Till samma mål syfta ock öfverhufvud de ämnen för uppsatser på modersmålet, som gifvas ynglingarna i de högre klasserna att utarbета.

Realskolan i Halle har, i motsats till de 2:ne förutnämnda Läroverken derstädes, en serdeles både pryddlig och ändamålsenlig lokal, med fullt tillräckligt utrymme ej blott för lärjungarna, utan äfven för sina utmärkt vackra och väl ordnade Naturhistoriska samlingar, Laboratorium, Bibliothek för Lärare och

lärjungar m. m. Lärarnes antal är här 23, och lärjungarnes omkring 450, en temligen hög ziffra, i betraktande af den icke obetydliga afgift till skolan, som de måste erlægga. Här afhöordes lectioner i Latin (kl. Va), hvilket ämne vid de högre Realskolorna i Preussen är obligatoriskt, ehuru man nogsamnt kunde förmärka, att det icke där betraktas eller behandlas såsom hufvudämne; vidare i Fransyska (kl. IIb), hvaruti lärjungarna befunnos ganska försigkomna, så att de äfven med lätthet uttryckte sig på Fransyska språket, hvilket såväl i denna, som i de öfriga klasserna till och med IVa, uteslutande begagnas vid undervisningen i detta ämne.

I *Leipzig* besöktes *Nikolai-Gymnasium*, och afhöordes där lectioner i Latin (kl. III, IV), hvarvid än tydligare, än fallet var i *Halle*, anmärktes det olämpliga uti ällandet att äfven i Läroverkens medlersta klasser och derunder tvinga lärjungarna att i sina svar begagna Latinska språket: vidare i Historia (kl. I, III), som äfven här behandlades Akademiskt, likasom i *Halle*, endast med den skilnad, att Läraren här dikterade ett schema, som af lärjungarna ord för ord nedskrefs, hvarefter han öfver detta höll en föreläsning. Något förhör förekom alls icke under lectionen: i Grekiska (kl. III), hvarvid, i stället för den annars temligen allmänt antagna *Xenophon*, såsom läsebok begagnades *Arriani* historia om Alexanders fälttåg. Den 13 Juli vidtogo här sommarferierna.

Vid *Königl. Baijer. Lyceum, Gymnasium, und Latein. Schule* i *Bamberg*, samt *Gymnasium* och *Lyceum* i *Würzburg*, hvilka dernäst besöktes, förvägrades mig tillträde till afhörande af lectionerna, på grund af då pågående »Prüfung», hvarvid, enligt de respektive Directorernas uppgift, intet hospiterande är medgifvet.

Vid *Gymnasium* i *Ulm*, som derefter besöktes, afhöordes lectioner i Latin (klasserna X, IX, VII, VI, V, III, I), i Grekiska (kl. X, IX, III), i Historia (kl. X, IX). Såsom de flesta af *Württembergs* lärda skolor, är äfven detta *Gymnasium* deladt i 3 afdelningar: *Oberes*, innefattande klasserna X—VII, *Mittleres* kl. VI—IV, och *Unteres* kl. III—I. Undervisningstiden såväl som metoden hufvudsakligen desamma, som vid de Preussiska Läroverken. Noggrannheten och utförligheten i Lärarnes förklaringar öfver förekommande stycken i auctorerna förekom här, om möjligt, ännu större, än vid de sistnämnda, såsom bevis hvarpå kan nämnas, att en hel lection i Latin upptogs med geografiska och mythologiska belysningar öfver en mängd berg, som i *Ovids Phaëton* uppräknas. Allt hvad Läraren dervid förebragte var utan all fråga både riktigt, och på sitt sätt äfven af intresse, men man kan svårligen förklara, huru, under antydnda förhållande, det kan vara möjligt att hinna genomgå och inlära så betydande pensa, som de officiella uppgifterna utvisa, utan att betunga lärjungarna med mera än 3 timmars dagligt bemarkete, hvilket äfven här uppgafs vara maximum. — Serskildt torde förtjena att omnämnas en anordning rörande Läroverken i *Württemberg* och deras Lärare, hvilken i min tanke är af icke ringa vigt och nytta. Läroverken äro nemligen efter sitt läge indelade i vissa distrik-

ter, och de respektive Lärarne från samtliga till ett distrikt hörande Läroverk samlas hvarje år, på en dertill en gång för alla bestämd dag, under pågående läsetermin, i den stad eller ort inom distriktet, som genom sitt centrala läge eller af andra skäl anses dertill mest passande. Vid denna sammankomst, som endast upptager en dag, diskuteras frågor af Pædagogiskt innehåll, hvilka för detta ändamål blifvit af en eller flere bland de i mötet deltagande Lärarne på förhand uppsatta, och några veckor före mötet till distriktets Läroverk i tryckta exemplar kringskickade. De församlade Lärarne utse en Committé, åt hvilken uppdrages att bestämma diskussionsämnen för nästkommande möte, samt den eller de Lärare, åt hvilka formulerandet af dessa bör öfverlemnas. Thesernas författare äro Referenter vid mötet, hvars Præses utses genom acclamation då mötet constituerar sig. Såväl humaniora, som Realämnena representeras i dessa Theser, som vanligen hafva en Lärare af hvarterdera facket till författare och Referent. I afseende på deras innehåll och omfång torde jag för öfrigt få hänvisa till Bill. 2 & 3, som innehålla de 2:ne sednaste årens diskussionsämnen vid Gymnasierna i *Biberach* och *Ulm*. Man var allmänt af den öfvertygelsen, att den tid, som genom dessa möten toges från undervisningen i skolan, kommer Lärarne och genom dem Läroverken i mångdubbelt mått till godo dels genom de upplysningar och lärdomar, som af sjelfva diskussionen vid mötet föranledas, dels ock genom de meddelanden och utbyten af ömsesidiga erfarenheter, hvartill Lärarnes personliga sammanträffande gifver så rika tillfällen. Genom diskussionsämnenas bestämda begränsning och den korta tiden för deras ventilerande förebyggas utan tvifvel många af de olägenheter, dem erfarenheten visat vara oskiljaktige från större och långvarigare Läraremöten.

I *Stuttgart*, som dernäst besöktes, togo läsningarna vid *Königl. Gymnasium* sin början den 29 Juli, efter då slutade 14 dagars ferier. Här afhöordes följande lectioner: i Latin (med klasserna Ia, Ib, IIa, IIb, Va, Vb, VIIa, VIIb, VIIIa, VIIIb, IX, X), i Grekiska (kl. Va), Fransyska (kl. VIa), Tysk Satslära (kl. IIb), Tysk Litteraturhistoria (kl. X), Logik (kl. IX), Bibelläsning (kl. IIIb), Matematisk Geografi (kl. IVa). Ifrån och med klassen IV, där Grekiska språket först inträder, betecknar bokstafven *a*) vid klassnumern dem, som läsa Grekiska, *b*) åter icke Greker. Nedanom klassen IV utmärka dessa bokstäfver endast Parallellklasser.

Oaktadt grundsatsen af de klassiska språkens uteslutande tjenlighet att begagnas såsom grundval för undervisningen här är ganska strängt genomförd hvad beträffar Latinet, som i allmänhet har 12, i en klass till och med 15 timmar i veckan åt sig anslagna, är dock hvad Grekiskan beträffar valfrihet medgifven. De få lärjungar, som deraf begagna sig, läsa i stället för Grekiska Fransyska och Matematik. Man betraktade detta mera som en nödtvungen concession åt tidsandan, än såsom något för ungdomens uppfostran och framtid gagnande. Naturvetenskap, som här omfattar Botanik, Zoologi, Chemi, Mineralogi, men icke Fysik, förekommer först i IX klassen, äfven för icke Greker. Engelska och

Hebreiska, i afseende på hvilket sistnämnda ämne äfvenledes valfrihet eger rum, inträda i VII:de klassen. Såväl vid detta Gymnasium, som det i Ulm, står Latinstudiet högt, hvartill, utom den åt detta ämne anslagna rundeliga undervisningstiden, utan tvifvel äfven den omständigheten bidrager, att Latinet har ett öfvervägande och nästan afgörande inflytande på utgången af den för *Württemberg* egendomliga så kallade »Landes-Examen», som i slutet af Augusti månad hvarje år anställes i Stuttgart, och till hvilken Examinandi från samtliga högre Läroverk i landet kunna infinna sig. De 25 bland dessa, som bäst bestå profvet — hvilket oftast är liktydigt med det att hafva lyckats bäst i de Latinska sprifprofven —, vinna derigenom inträde vid något af de i landet befintliga Seminarierna, där de ifrån 14:de till 18:de året erhålla icke allenast fri undervisning, och det såväl i Theologi, som i språk och andra humaniora, utan äfven logis och kost fritt, samt dessutom gratificationer af flera slag; hvilket allt gör dessa platser mycket eftersökta och följaktligen täflan om dem mycket liflig, såväl bland ynglingarna sjelfva, som äfven bland de respektiva Läroverken, hvilka det räknas till en heder, om deras alumner kunnat väl bestå i Landes-examen.

Bibelläsningstunden i 3:dje klassen var ganska intressant. Ett kapitel af Apostlagerningarna förekom. Läraren lät gossarna först högt och långsamt uppläsa kapitlet, genomgick sedan hvarje vers med för dem serdeles väl valda ord- och sakförklaringar, hvarefter kapitlet ånyo genomlästes. Till slut fingo gossarna med egna ord berätta och redogöra för kapitlets innehåll, hvilket också lyckades dem vida utöfver hvad män af tioåringar kunde vänta.

Lyceum i *Mannheim*, som dernäst besöktes, är indeladt i VI klasser, af hvilka de 3 öfversta äro 2-åriga, så att hela lärokursen är 9-årig. Här afhördes lectioner i Latin (kl. Va), samt i Gammal Tyska (kl. VIb), hvarvid stycken ur Niebelungen Lied samt Arthurska sagokretsen förekommo, och till en del af lärjungarna ur minnet upplästes. Latinet har här jämförelsevis mindre antal lärotimmar, nemligen i klasserna I—III 10, i klasserna IV—V 8, samt i VI klassens båda afdelningar endast 7 timmar i veckan, och samma är förhållandet med Grekiskan. Detta oaktadt upptager kurstabellen i Latin för öfversta klassen, utom annat, 2 böcker af Taciti Historiæ, delar af Horatii Satirer och Epistlar, samt i Grekiskan, utom annat, Platons Apologi, Kriton, Menexenos jemte Sophoclis Antigone. Man beräknar också här jämförelsevis större tid för hemarbetet, utan att likväl någon plan för detsammes reglerande fanns uppgjord. Åt filosofien åter egnas här jämförelsevis mera tid, nemligen 3 timmar i veckan inom de tvenne högsta afdelningarna. I den ena läses Physisk och Psychisk Antropologi, i den andra Logik med hänvisning till den Aristoteleiska Logiken, samt, under de sex sista veckorna före afgang från Läroverket, Hodegetik.

Vid *Kgl. Gymnasium* i *Bonn*, som derefter besöktes, kunde jag icke i anseende till då pågående »Prüfungen» få afhöra några lectioner.

Hemvägen togs öfver Danmark, men då tiden icke medgaf att afvakta de vid Läroverken därstädes då pågående feriernas slut, var jag icke i tillfälle att där besöka några Läroverk eller afhöra några lectioner.

Med djupaste vördnad trohet och nit framhärdar

Stormächtigste Allernådigste Konung!

EDERS KONGL. MAJESTÄTS

underdånigste och tropligtigste tjenare och undersåte

Ludvig Mossberg.

Eloquentiæ Lector vid Westerås högre Element.-Läroverk.

Westerås i Januari 1862.

Lehrverfassung.

Realschule.

Prima.

- Religion.** 2 St. Im Sommer: Römerbrief. Im Winter: Reformationsgeschichte, Augsburger Confession. Kirchenlieder.
- Deutsch.** 3 St. Uebungen im mündlichen Vortrage, im Disponiren und Definiren. Gelesen wurden Abschnitte aus dem II. Theile der deutschen National-Litteratur v. Viehoff und Schillers Abhandlung über naive- und sentimentale Dichtung.
- Aufsätze. Betrachtungen am Denkmal Friedrich des Grossen. — Vor dem Tode ist Niemand glücklich zu schätzen. — Ueber den Fleiss (Disposition). — Wie gelangen wir zum angemessenen Ausdruck in Rede und Schrift? — In wie fern hat das Sprüchwort Recht: Jeder ist seines Glückes Schmied? — Quidquid delirant reges plectuntur Achivi. — Ueber die Affecte und Leidenschaften (Disposition). — Ueber den Stolz. — Was ist der Wald für das Gemüth des Menschen? — Friedrich des Grossen Bedeutung für die deutsche Litteratur. — Prüfung des Ausspruches Niebuhrs: Griechenland das Deutschland des Alterthums.
- Lateinisch.** 3 St. Livius lib. III. u. IV. 2 St. Virgil. Aen. lib. I. 3 St. Wiederholung der Prosodie und Metrik.
- Französisch.** 4 St. Lectüre aus La France littéraire. Aufsätze, Extemporalien und Exercitien. Uebungen in freien Vorträgen.
- Aufsätze. L'orage. — Horace d'après la tragédie de Corneille. — Le devoir et le bonheur de l'étude. — La conspiration des Poudres. — Le jugement de Salomon. — Les vêpres Siciliennes. — Parallèle de Turenne et de Condé. — Mort de St. Louis. — Sur l'avarice. — La chute de Darius. — La guerre de succession de l'Espagne. — Les saisons de l'année comparées aux quatre âges de la vie. — Bataille de Leipzig.
- Englisch.** 3 St. Lectüre nach dem Handbuche des Lehrers. Aufsätze, Excercitien. Ueber die Privat-Lectüre wurde mündlich Bericht erstattet.
- Aufsätze. Happiness has many friends. — Charles V. — On the art of Printing. — Letter on the endeavours of mankind to get rid of their burdens. — History of a Shilling. — Horatius Cocles. — The two wanderers (a fable). — The Restoration of the Stuarts.
- Geschichte.** 3 St. Neuere Geschichte von 1500—1789.

- Mathematik.** 5 St. Analytische Geometrie und Kegelschnitte im Sommer; unendliche Reihen, Theorie der Gleichungen, beschreibende Geometrie im Winter 4 St. Repetition der früheren Pensa an Aufgaben 1 St.
- Physik.** 3 St. Akustik und Optik im Sommer; Hydrostatik, Aerostatik, Hydrodynamik im Winter.
- Chemie.** 3 St. Anorganische Chemie. 2 St. Chemische Technologie. 1 St.
- Zeichnen.** 3 St. Zeichnen und Malen von Ornamenten (Arabesken). Erste Abtheilung: Zeichnen nach Gypsabgüssen. 2 St. Das Projectionszeichnen. 1 St.
- Gesang.** 2 St. Die Schüler der obern Gymnasial- und Realclassen bilden mit den geübteren Schülern der unteren Classen die erste Gesangclassen. Vierstimmige Choräle, Motetten, Chöre aus dem Requiem von Mozart und dem Tod Jesu von Graun wurden gesungen.

Ober-Secunda.

- Religion.** 2 St. (vereinigt mit Unter-Secunda). Leben Jesu nach den Evangelien. Repetition von Kirchenliedern.
- Deutsch.** 3 St. Uebung im freien Vortrage und im Disponiren. Gelesen wurde Wallenstein, Emilia Galotti, Hermann und Dorothea und Iphigenia, ausserdem einige der schwierigeren Gedichte von Göthe und Schiller.
- Aufsätze.** Vergleich zwischen den 4 Jahreszeiten und den 4 Lebensaltern des Menschen. Gedankengang in Schiller's Rede: "Was ist, und zu welchem Zwecke studirt man Universalgeschichte." — Der Brand von Persepolis (nach Curtius). — Ueber die Höflichkeit (Abhandlung). — Ueber den Charakter und die Bedeutung Octavio Piccolomini's in Schillers Tragödie "Wallenstein." — Der Reichthum hat sein Gutes, aber auch seine Gefahren (Probeaufsatz). — Uebersetzung der drei ersten Kapitel der Verschwörung des Catilina von Sallust. — Historische Vergleichung des Marius und Sulla. — Die Ideen, der Inhalt und der Entwicklungsgang in Lessing's "Emilia Galotti." — Ueber Schiller's Gedicht: "Die Ideale." — Auch der Krieg hat sein Gutes. — Ueber den Ackerbau als Grundlage der Cultur und des Staatslebens (Versetzungsaufsatz.)
- Lateinisch.** 4 St. Gelesen wurde im Sommer: Curtius V. und Ovid III. und VII.; im Winter: Sallust's Catilina und Ovid. I. und II. Exercitien und Extemporalien.
- Französisch.** 4 St. Lectüre aus la France littéraire. Wiederholung der Grammatik. Exercitien und Extemporalien. Ueber die Privatlectüre wurde mündlich Bericht erstattet.
- Englisch.** 3 St. Lectüre nach dem Handbuche des Lehrers. Grammatik nach Wagner. Exercitien und Extemporalien.
- Geschichte.** 3 St. Römische Geschichte. Geogr. Uebersicht aller Länder, die zum römischen Reiche gehörten.
- Mathematik.** 5 St. Im Sommer: Stereometrie. 2 St. Quadratische Gleichungen, arithmetische und geometrische Reihen. 2 St. Wechselrechnung. 1 St. Im Winter: Ebene Trigonometrie. 2 St. Allgemeine Potenz- und Wurzelrechnung, Logarithmen und Zinseszinsrechnung. 2 St. Wechselrechnung. 1 St.
- Physik.** 2 St. Im Sommer: Optik. Im Winter: Statik fester Körper, Hydrostatik, Aërostatik.
- Chemie.** 2 St. Im Sommer: Die Schwermetalle. Im Winter: Die Leichtmetalle.

- Naturgeschichte.** Im Sommer: Repetition der Botanik. Im Winter: Repetition der Zoologie.
Zeichnen. 2 St. Unterricht von Modellen und in der Schattenlehre; hiermit verbunden das praktische Schattiren mit schwarzer Kreide und Farben; zur hässlichen Uebung Zeichnen von Gefässen und Landschaften, theils nach der Natur, theils nach Vorbildern.
Gesang. 2 St. (siehe Prima.)

Unter-Secunda.

- Religion.** 2 St. (siehe Ober-Secunda).
Deutsch. 3 St. Im Sommer: Nibelungenlied. Im Winter: wurden Lessing's Emilia Galotti und Minna von Barnhelm gelesen. Aufsätze; freie Vorträge.
 Aufsätze. Schilderungen eines Bahnhofes bei der Abfahrt eines Zuges. — Beschreibung eines Schulgebäudes. — Welche Rücksichten hat ein Jüngling bei der Wahl seines Berufes zu nehmen? — Gedankengang in der Unterredung zwischen dem Könige Philipp und Marquis Posa. (Don Carlos). — Siegfrieds Ermordung und Begräbniss nach dem Nibelungenliede. — Siegfrieds Charakter. — Der Ackerbau, der Anfang menschlicher Cultur. — Hagens Charakter nach dem Nibelungenliede. — Inhalt der Emilia Galotti (Act I—III. und Act IV—V). — Vergleich zwischen dem peloponnesischen und dem punischen Kriege. — Qui studet optatam cursu contingere metam, multa tulit, fecitque puer sudavit et alsit.
Lateinisch. 4 St. Ovid. Metamorph. 1 St. Ausgewählte Stellen aus dem 1 und 2 Buche Prosodie und Metrik nach Moisisstzig lat. Gr. Curtius lib. I und II. 2 St. Ausserdem wurde in 1 Stunde die Syntax vorgetragen und an Exercitien und Extemporalien möglichst eingeübt.
Französisch. 4 St. Lectüre aus La France littéraire von Herrig. 2 St. Syntax, Uebersetzen aus dem Deutschen ins Französische, Exercitien, Extemporalien. 2 St.
Englisch. 3 St. Aus Herrigs Handbuch der engl. Litteratur wurden gelesen, übersetzt und Englisch besprochen: "La Roche" von Makenzie, "the three Cutters" von Marryat und mehrere poetische Stücke. Der erste Act der "Maria Stuart" von Schiller wurde in's Englische übersetzt. Grammatik nach Herrig, Extemporalien. Auswendiglernen von Vocabeln und Sätzen aus Hamilton's voyage und von dictirten Gedichten.
Geschichte. 3 St. Im Sommer: Geschichte der alt-orientalischen Völker. Im Winter: Geschichte der Griechen.
Geographie. 1 St. Im Sommer: Asien. Im Winter: Griechenland und die Hämusländer.
Mathematik. 5 St. Im Sommer: a) Gleichungen des ersten und zweiten Grades mit einer oder mehreren Unbekannten, arithmetische und geometrische Reihen. 4 St. b) Rechnen: Repetition der früheren Pensa. 1 St. Im Winter: Stereometrie mit Ausschluss der Körperberechnung. 2 St. Allgemeine Potenz- und Wurzelrechnung, Logarithmen, Zinseszinsrechnung. 2 St. Wechselrechnung. 1 St.
Physik. 2 St. Im Sommer: Magnetismus und Electricität. Im Winter: Allgemeine Eigenschaften der Körper und Wärmelehre.
Chemie. 2 St. Anorganische Chemie. Metalloide.

- Naturgeschichte.** 2 St. Im Sommer: Botanik. Die wichtigsten Pflanzenfamilien. Im Winter: Zoologie. Die Schleimthiere.
- Zeichnen.** 2 St. (siehe Ober-Secunda).
- Gesang.** 2 St. (siehe Prima).

Ober-Tertia.

- Religion.** 2 St. Im Sommer: Das Leben Jesu nach Matthaeus und das Kirchenjahr. Im Winter: Bibelkunde und Kirchengeschichte der ersten 3 Jahrhunderte. Der Brief an die Philipper. — In beiden Semestern wurden Sprüche und Kirchenlieder gelernt, der Katechismus repetirt.
- Deutsch.** 3 St. Die Lehre vom Satzbau. Aufsätze und freie Vorträge.
- Lateinisch.** 5 St. Repetition der früheren Pensa. Syntax der Tempora und Modi. Exercitien und Extemporalien 2 St. Gelesen wurde Caes. de bel. Gal. lib. V und VI.
- Französisch.** 4 St. Nach dem Lehrbuche von Plötz, Th. II, wurden aus der Formenlehre durchgemacht: die Uebungen über die regelmässigen Verben, ferner die unregelmässigen, reflexiven und unpersönlichen Verben, das Substantif und das Adjectif. Extemporalien. Gelesen wurden, besonders aus der Chrestomathie von Plötz, manche prosaische und poetische Stücke, zuletzt Athalie. Lyrische Theile dieser Tragödie und mehrere Gedichte wurden auswendig gelernt. Ueber das Gelesene und Gelernte fanden häufig Unterhaltungen in französischer Sprache Statt.
- Englisch.** 4 St. Leseübungen und Uebersetzungen, auch aus dem Deutschen in's Englische, nach Van Dalen. Grammatik nach Herrig und Fölsing: die unregelmässigen Verben, das Substantiv, das Adjectiv, der Artikel, das Pronomen, Zahlwort, die ersten Abschnitte aus der Syntax. Extemporalien. Auswendiglernen von englischen Gedichten, Vocabeln und Sätzen. Sprechübungen.
- Geschichte.** 3 St. Brandenburgisch-preussische Geschichte; im Sommer: von 1640—1786; im Winter: von 1786—1815.
- Geographie.** 1 St. Politische Geographie. Im Sommer: Preussen; im Winter: die übrigen deutschen Staaten.
- Mathematik.** 6 St. Im Sommer: Geometrie: Gleichheit, Aehnlichkeit der Figuren. Ausmessung des Kreises. Vermischte Aufgaben. 3 St. Repetition des Wintercursus. 1 St. Rechnen: Allgemeine Procent-, Disconto-, Rabatt- und Gesellschafts-Rechnung. 2 St. Im Winter: Algebra: Rechnen mit ganzen und gebrochenen Formeln. Quadrat- und Cubik-Wurzeln. 3 St. Repetition des Sommer-Cursus. 1 St. Rechnen: wie im Sommer. 2 St.
- Naturgeschichte.** 2 St. Im Sommer: Botanik. Die natürlichen Pflanzenfamilien. Im Winter: die Gliederthiere.
- Zeichnen.** 2 St. Im Sommer: Concentration des in den früheren Classen Vorgenommenen und praktische Darstellung des Würfels, des Cylinders und der Kugel; Ornamente und Köpfe nach Gyps. Im Winter: Federzeichnung, Projectionslehre und Schattenconstruction.
- Gesang.** 2 St. (s. Prima).

Unter-Tertia.

- Religion.** 2 St. (mit Ober Tertia vereinigt).
- Deutsch.** 3 St. Die Lehre vom zusammengesetzten Satz. Declamationsübungen. Aufsätze.
- Lateinisch.** 5 St. I den grammatischen Stunden wurden die früheren Pensa wiederholt; der Gebrauch von ut und Acc. c. Infnit., sowie die Participial-Constructions gelehrt und an Exercitien und Extemporalien eingeübt. Gelesen wurde Cacs. de bello Gall. lib. I und II.
- Französisch.** 4 St. Nach der Grammaire von Plötz und durch Extemporalien wurden die Verbes irréguliers und Pronoms personnels eingeübt. Zur Lectüre diente die Chrestomathie von Plötz und wurden manche Stücke daraus, mit steter Hinweisung auf Gebrauch und grammat. Regeln, gelesen. Der Inhalt des Gelesenen wurde durchgängig zu Sprechübungen benutzt. Manche Gedichte wurden erklärt und auswendig gelernt.
- Englisch.** 4 St. Aussprache. Artikel, Hauptwort, Eigenschaftswort, die regelmässigen und unregelmässigen Zeitwörter, nach Herrig und Behnsch. Extemporalien und Exercitien. Lese- und Uebersetzungs-Uebungen nach van Dalen. Sprechübungen, Auswendiglernen von Gedichten.
- Geschichte.** 2 St. Deutsche Geschichte. Im Sommer: von der Völkerwanderung bis zum Interregnum. Im Winter: von Rudolph von Habsburg bis zum westphälischen Frieden.
- Geographie.** 2 St. Im Sommer: die physische, im Winter: die politische Geographie Deutschlands.
- Mathematik.** 6 St. Im Sommer: Geometrie: Repetition der Dreieckslehre. Vierecks- und Kreislehre. 3 St. Repetition des Wintercursus. 1 St. Rechnen: Decimalbrüche und Anwendungen derselben bei Procent- und Zinsrechnungen. 2 St. Im Winter: Algebra. Anfangsgründe der Buchstabenrechnung; Addition, Subtraction und Multiplication von mehrgliedrigen Formeln. 3 St. Repetition des Sommer-Cursus. 1 St. Rechnen: wie im Sommer. 2 St.
- Naturgeschichte.** 2 St. Im Sommer: Beschreibung lebender Pflanzenarten und Anordnung derselben nach dem Linné'schen System. Im Winter: kaltblutigen Wirbelthiere.
- Zeichnen.** 2 St. Im Sommer: Naturzeichnen nach Dupuis Gypsmodellen. Im Winter: Federzeichnungen, geometrische, perspectivische und Baumschlagübungen.
- Gesang.** 2 St. (s. Prima).

Ober-Quarta.

- Religion.** 2 St. Im Sommer: Leben Jesu nach Lucas (Cap. 1–6). — Im Winter: Fortsetzung desselben. Gelernt wurden Sprüche und Kirchenlieder, der Katechismus repetirt.
- Deutsch.** 3 St. Deutsche Aufsätze, Declamation von Gedichten, Stücke aus der Lehre vom Satzbau und von den Wortklassen.
- Lateinisch.** 6 St. Lectüre des Corn. Nepos. Epaminondas, Pelopidas, Agesilaus, Eumenes, Extemporalia; im Anschluss an das Gelesene Abschnitte aus der Syntax.

- Französisch.** 5 St. Einübung der regelmässigen und unregelmässigen Verben nach der Grammaire von Plötz (II) und durch Exercitien und Extemporalien. Gelesen wurden mehrere Stücke aus der Chrestomathie von Plötz. Ferner wurden leichte poetische Stücke dictirt oder gelesen, erklärt und auswendig gelernt und viele Sprechübungen gehalten.
- Geschichte.** 2 St. Griechische Geschichte bis Perikles; vorher Geographie von Alt-Griechenland, Geschichte Roms bis zu den Gracchen.
- Geographie.** 2 St. Geographie von Deutschland.
- Mathematik.** 6 St. Rechnen. 3 St. Schwerere Aufgaben aus der Procent- und Zinsrechnung, Rabatt- und Disconto-Rechnung. Kopfrechnen. Geometrie. 3 St. Die Lehre von den Vierecken und dem Kreise.
- Naturgeschichte.** 2 St. Im Sommer: Botanik. Beschreibung einzelner Pflanzen. Terminologie. Im Winter: Zoologie. Die warmblutigen Wirbelthiere.
- Zeichnen.** 2 St. Im Sommer: Naturzeichnen nach Dupuis' Holz- und Gypsmodellen. Im Winter: Federzeichnungen, perspektivische und Baumschlagübungen.
- Gesang.** 2 St. Mehrstimmige Lieder, Motetten und Chöre aus Oratorien.

Gymnasium.

Ober-Prima.

- Religion.** 2 St. (mit Unter-Prima vereinigt). Im Sommer: Kirchengeschichte der älteren Zeit; im Winter; Reformationsgeschichte, Augsburgische Confession, Unterscheidungslehren. Kirchenlieder.
- Deutsch.** 2 St. (mit Unter-Prima vereinigt). Winter-Semester: Literaturgeschichte; Vorträge über die hauptsächlichsten prosaischen und poetischen Producte Herder's; Entwicklungsgeschichte Goethe's und seiner Werke bis zum Ende der italienischen Reise.
 Aufsätze: 1. a) Unterschied zwischen Poesie und Prosa; b) zwischen Musik und Prosa. 2. Welche Momente rufen den Eindruck des Komischen hervor? 3. Vergleich zwischen Tasso und Antonio. 4. Arbos honoretur, cujus nos umbra tuetur. 5. Wie verhält sich Goethe's Götze von Berlichingen zu der Erklärung des Aristoteles, dass das Drama darstellen müsse: *μὴ τελεῖα πρᾶξις*. 6. a) Charakteristik Egmont's; b) Rom unter Caesar und im Mittelalter nach seiner welthistorischen Bedeutung; c) Inhalt von Schiller's Gedicht: Ideal und Leben. 7. a) Ein Wahn, der mich beglückt, ist eine Wahrheit werth, die mich zu Boden drückt; b) (Klassenauflatz): *Fortuna fortem adjuvat*. 8. Schmerz ist nicht Unglück, Glück nicht immer Freude; wer sein Geschick erfüllt, dem lächeln beide.
- Lateinisch.** 10 St. Im Sommer: Tacit. Ann. lib. III. Im Winter: Cic. d. orat. lib. I. Die controllirte Privatlectüre umfasste: Cic. Tusc. disp. lib. V, d. nat. deor. lib. II und die wichtigeren Partien des Brutus. Freie Aufsätze, Scripta, Extemporalia und Uebungen in latein. Sprechen. 8 St. — Im Sommer: Hor. Oden mit Auswahl. Im Winter: Hor. Satiren. 2 St.

Aufsätze: De civilis vitae periculis. — Hannibal Carthaginiensis cur ceteris rei publicae Romanae hostibus fuisse videatur formidolosior? — Doctrina vim promovet insitam, rectique cultus pectora roborant. — Multo se ipsum quam hostem superasse operosius est. — Victus omni loco nascitur. — Utrum natura plus valeat an doctrina. — In institutione scholastica quid maxime sequi oporteat? — Quibus potissimum in rebus populi Romani magnitudo cernatur? (Classenarbeit). — Atheniensium civitas quid singulis viris debuerit? (Abiturientenarbeit).

- Griechisch.** 6 St. Im Sommer: Sophocl. Elektra. Platonis Lysis. Hom. II. XIII—XV. Im Winter: Thueyd. VI. 94—VII. 47. Platonis Gorgias. Hom. II. XVIII—XX. Privatim: Hom. II. XI. XII. XVI. XVII. XXI—XXIV. 5 St. — Exercitien, Extemporalien. 1 St.
- Französisch.** 2 St. (mit Unter-Prima vereinigt.) Lectüre aus la France littéraire. Exercitien und Extemporalien. Freie Vorträge.
- Geschichte.** 3 St. (mit Unter-Prima vereinigt.) Im Sommer: Neuere Geschichte von 1660—1789. Im Winter: Alte Geschichte.
- Mathematik.** 4 St. Im Sommer: Anwendungen der Algebra auf Geometrie. Im Winter: Sphärische Trigonometrie und Astronomie; daneben Uebungen in der Behandlung von Aufgaben.
- Physik.** 2 St. (mit Unter-Prima vereinigt.) Im Sommer: Wellenlehre und Akustik. Im Winter: Magnetismus, Galvanismus, Electromagnetismus und Inductionerscheinungen.
- (Englisch.** 2 St.) Lectüre nach dem Handbuche des Lehrers; Grammatik nach Wagner.
- (Hebräisch.** 2 St.) Unregelmässige Verba, Lehre von Nominal- und Verbal-Suffixa. Gelegentlich Einiges aus der Syntax. Lectüre von Ruth und Cap. 1—4, von 2. Sam., Psalm 30—40. Analyse einiger anderer Psalmen.
- Zeichnen.** 2 St. Die Gymnasial Classen von Prima bis Unter-Tertia incl. sind im Zeichnen vereinigt. Vorgetragen wurde die Proportionslehre; gezeichnet wurden grad- und rundlinige Holzfiguren, Ornamente, Gypsköpfe; ausserdem Landschaften getuscht und gemalt.
- Gesang.** 2 St. (Siehe Prima Realschule.)

Unter-Prima.

Religion. 2 St. } mit Ober-Prima vereinigt.
Deutsch. 2 St. }

Lateinisch. 10 St. Im Sommer: Tac. Ann. lib. I. Im Winter: Cic. epist. ed. Hofmann p. 19—150. Die controllirte Privatlectüre umfasste: Cic. de senect., p. Milon., d. imp. Pomp., Verr. lib. V. 1—40. Tusc. disp. lib. I. Freie Aufsätze, Scripta, Extemporalia, Uebungen im lateinischen Sprechen. 8 St. — Im Sommer: Hor. Od. lib. IV. Im Winter: Hor. Od. lib. II. 2 St.

Aufsätze: Antiquarum litterarum studio quantum debeamus? — Mago coram Senatu Carthaginiensi post pugnam Cannensem res ab Hannibale in Italia gestas exponit. — Quibus maxime virtutibus admirabilis exstiterit P. Cornelius Scipio Aemilianus? — De commodis senectutis. — Bellum Persicum secundum quos eventus habuerit? — Quibus potissimum in rebus cernatur Alexandri Macedonis ma-

(Englisch. 2 St.) (s. Ober-Secunda).

(Hebräisch. 2 St.) (s. Ober-Secunda).

Zeichnen. 2 St. (s. Ober-Prima).

Gesang. 2 St. (s. Prima).

Ober-Tertia.

Religion. 2 St. Im Sommer: Reformationsgeschichte. Im Winter: Apostelgeschichte. Kirchenlieder.

Deutsch. 2 St. Im Sommer: Metrik. Im Winter: Theorie der Dichtungsarten. Gelesen wurden Schiller's "Jungfrau von Orleans", "Wallensteins Lager" und "Wallensteins Tod". Declamationen, Vorträge und Aufsätze.

Lateinisch. 10 St. Gelesen wurde im Sommer: statarisch Curtius, lib. IX. 3 St., cursorisch J. Caesar de bello civ. lib. II. 1 St.; im Winter: statarisch Curt. lib. X. 3 St., cursorisch Caesar de bello civ. lib. III. 1 St. — Die Lehre vom Gebrauche der Tempora und Modi. Moisisstzig § 483—574; Exercitien und mündliche Uebungen, wöchentliche Extemporalien. 4 St. — Phraseologie der gelesenen Autoren. — Ovid's Metamorphosen. Ausgewählte Stücke aus lib. IV. und V.

Griechisch. 6 St. Wiederholung der vorigen Pensén. Unregelmässige Verba. Lectüre von Xenoph. Anabasis lib. IV.

Französisch. 2 St. Einübung der Regeln über das Geschlecht und die Pluralbildung des Substantifs, die Bildung des Féminin und des Pluriel des Adjectifs; Präpositionen, das Adverbe; Gebrauch der Zeiten und Modi des Verbe, Wortfolge; Extemporalien und Exercitien; Lectüre passender Abschnitte aus Herrig's "la France littéraire"; Memorirübungen.

Geschichte. 3 St. Brandenburgische Geschichte unter Berücksichtigung der gleichzeitigen allgemeinen deutschen Geschichte bis 1648; preussisch-deutsche Geschichte von 1648—1790. 2 St.; Geographie von Deutschland. 1 St.

Mathematik. 3 St. Im Sommer: Geometrie: Lehre von den Vierecken. Gleichheit der Figuren. 2 St. Repetition des Winter-Cursus. 1 St. Im Winter: Algebra: Rechnen mit ganzen und gebrochenen Formeln. 2 St. Repetition des Sommer-Cursus. 1 St.

Naturgeschichte. 2 St. Im Sommer: Botanik. Im Winter: Mineralogie, namentlich die Grundzüge der Krystallographie.

Zeichnen. 2 St. (s. Ober-Prima).

Gesang. 2 St. (s. Prima).

Unter-Tertia.

Religion. 2 St. Die synoptischen Evangelien; biblische Geschichte des alten Testaments, Katechismus. Auswendiglernen von Kirchenliedern.

Deutsch. 2 St. Aufsätze, Vortrag von poetischen und prosaischen Stücken. Lectüre aus den Nibelungen. Kurze Lehre vom Satz und von der Periode.

Lateinisch. 10 St. Wiederholung der Formen und Vollendung der Casuslehre. Exercitien und Extemporalien, sowie mündliche Uebungen nach Hottenrott, Anleitung zum

Uebersetzen. Caesar de bello Gall. III—V. 8 St. — Ovid, Bau des Hexameter und Prosodie. Gelesen wurde Metamorph. lib. III. v. 1—300. 2 St.

Griechisch. 6 St. Grammatik bis zu den Verben auf $\mu\iota$. Lectüre aus Bellermann's Lesebuch. Extemporalien. Exercitien.

Französisch. 2 St. Repetition der Verbes irréguliers; Anwendung von avoir und être bei der Conjugation; Gebrauch der reflexiven und unpersönlichen Verben; Formenlehre des Nomen und Adverbe; das Zahlwort: nach Plötz Grammatik Curs. II, mit mündlichen und schriftlichen Uebersetzungsübungen; aus Plötz Chrestomathie wurden zusammenhängende historische Erzählungen übersetzt, passende poet. Abschnitte memorirt.

Geschichte. 2 St. Deutsche Geschichte von der ältesten Zeit bis zum Interregnum.

Geographio. 1 St. Deutschland.

Mathematik. 3 St. Im Sommer: Geometrie, Lehre von den geraden Linien, Winkeln, Dreiecken, Vierecken. Repetition des Winter-Cursus. Im Winter: Algebra. Die vier Rechnungsarten mit positiven und negativen Zahlen. Das zehntheilige Zahlssystem. Repetition des Sommer-Cursus.

Naturgeschichte. 2 St. Im Sommer: Botanik. Im Winter: Zoologie. Genauere Beschreibung einzelner Thiere aus allen Classen. Tabellarische Uebersicht des Thierreichs.

Zeichnen. 2 St. (s. Ober-Prima.)

Gesang. 2 St. (s. Prima R.)

Ober-Quarta.

Religion. 2 St. Im Sommer: Ev. Marci nach seinem geschichtlichen Inhalt. Im Winter: Die Gleichnisse; Geographie von Palästina. In beiden Semestern wurden Sprüche und Kirchenlieder gelernt, der Katechismus repetirt.

Deutsch. 2 St. Aufsätze. Uebungen im freien Vortrage und Declamiren. Repetition der Lehre vom zusammengesetzten Satze.

Lateinisch. 10 St. Repetition der früheren Curse; Casuslehre bis zum Genitiv; Lectüre aus Nepos; Extemporalien; schriftliche Arbeiten.

Griechisch. 6 St. Formenlehre bis zu den Verbis contractis incl. Extemporalien. Uebersetzen nach dem Lesebuch in Bellermann's Grammatik.

Französisch. 2 St. Die Conjugation der Verbes irréguliers an mündlichen und schriftlichen Uebersetzungsbeispielen eingeübt. Lectures choisies de Ploetz, Curs. II.

Geschichte. 3 St. Im Sommer: Griechische Geschichte. Alte Geographie von Griechenland und Asien. Im Winter: Römische Geschichte bis zum zweiten punischen Kriege. Geographie von Alt-Italien.

Mathematik. 3 St. Decimalbrüche. Allgem. Procent-, Zinz-, Rabatt-Rechnung.

Zeichnen. 2 St. Im Sommer: Naturzeichnen nach Dupuis'schen Drathfiguren. Im Winter: Federzeichnungen, geometrische, perspectivische und Baumschlagsübungen.

Gesang. 2 St. (Siehe Prima.)

Unter-Quarta.

- Religion.** 2 St. Das Leben Jesu synoptisch, mit besonderer Berücksichtigung der Gleichnisse und der Leidensgeschichte. Sprüche und Kirchenlieder wurden gelernt, der ganze Katechismus repetirt.
- Deutsch.** 2 St. Uebungen im mündlichen Vortrage; Aufsätze, verbunden mit grammatischen Uebungen.
- Lateinisch.** 10 St. Repetition der Formenlehre, die Participialconstructionen, der Gebrauch des Acc. c. Inf., die Fragesätze, das Wichtigste aus der Syntax des Nom., Acc. und Dat. (nach Schönborn Thl. II.) an mündlichen und schriftlichen Exercitien eingeübt. Aus Cornelius Nepos wurde das Leben des Cimon, Alcibiades, Themistocles übersetzt.
- Französisch.** 5 St. Repetition der früheren Pensa, Einübung des Passif, des Verbe pronominal und der Pronoms personnels (nach Plötz Curs. 1.) durch Exercitien und Extemporalien; Memorirübungen.
- Geschichte.** 2 St. Geschichte der Deutschen bis zu den Luxemburgern.
- Geographie.** 2 St. Deutschland.
- Mathematik.** 5 St. Rechnen. 3 St. Leichtere Aufgaben aus der Procent- und Zinsrechnung, Kopfrechnen. — Geometric. 2 St. — Linien and Winkel, Parallellinien, Congruenz der Dreiecke und einfache leichte Constructionen.
- Zeichnen.** 2 St. Im Sommer: Zeichnung nach Aufstellung von rundlinigen Holzfiguren, Ornamenten und Thongefässen. Im Winter: Federzeichnung.
- Gesang.** 2 St. Uebungen der schwierigeren Rhythmen; Choralgesang, mehrstimmige Lieder und Motetten.

Ober-Quinta.

- Religion.** 3 St. Biblische Geschichte des Alten Testaments von Samuel an. Gelernt wurden Sprüche, Kirchenlieder und das fünfte Hauptstück, wiederholt die vier ersten Hauptstücke.
- Deutsch.** 2 St. Die Lehre vom Statzbau, angeknüpft an die Lectüre des Lesebuches von Oltrogge; Declamiren; schriftliche Arbeiten.
- Lateinisch.** 10 St. Wiederholung des früheren Cursus; die unregelmässigen Verba; Einübung des Acc. c. Inf. und des Abl. abs. Uebersetzen aus Schönborn Th. II. Exercitia und Extemporalia.
- Französisch.** 4 St. Repetition von avoir und être. Einübung der vier Conjugationen. Abschnitt 1. 2. 3. des I. Theil von Plötz. Auswendiglernen von Gesprächen. Extemporalien.
- Geographie.** 2 St. Amerika.
- Mathematik.** 3 St. Bruchrechnung und leichte Aufgaben aus der Regel-de-Tri.
- Naturgeschichte.** 2 St. Beschreibung einzelner Thierspecies.
- Schreiben.** 2 St. Uebungen in den schwierigeren Lesshaft'schen Heften. Zu jeder Stunde eine Seite als häusliche Arbeit.
- Zeichnen.** 2 St. Im Sommer: Naturzeichnen nach geradlinigen Holzfiguren, mit zweierlei Kreide auf Tonpapier. Im Winter: Federzeichnen.

Gesang. 2 St. Kenntniss der Noten nach dem Violinschlüssel, die chromatische Tonleiter, die Dur und Moll-Tonleiter und Accorde. 64 Uebungen aus der Gesangschule von H. Hauer. Choräle, Volkslieder und kleine Motetten.

Unter-Quinta.

Religion. 3 St. Das Leben Jesu, mit besonderer Berücksichtigung der Gleichnisse. Gelernt wurden Sprüche, Lieder und das vierte Hauptstück des Katechismus; die drei ersten Hauptstücke repetirt.

Deutsch. 2 St. Lehre vom erweiterten einfachen Satze. Mündliche und schriftliche Uebungen im Erzählen. Orthographische, Lese- und Declamationsübungen.

Lateinisch. 10 St. Repetition des früheren Cursus. Einübung der Deponentia und Anomala, der unregelmässigen Comparation, der Pronomina, der Zahlwörter und Präpositionen. Lectüre des ersten Theiles des Lesebuches von Schönborn. Wöchentliche Extemporalien.

Französisch. 4 St. Avoir und être. Lectüre von Plötz. Curs. I, Abschnitt 1 u. 2, aus welchen auch die schriftlichen Uebungen genommen wurden.

Geographie. 2 St. Asien.

Mathematik. 3 St. Die vier Species der Brüche.

Naturgeschichte. 2 St. Beschreibung und Erzählung von den wichtigsten Naturprodukten.

Schreiben. 2 St. Uebungen in den schwierigeren Lesshaft'schen Heften. Zu jeder Stunde eine Seite als häusliche Arbeit.

Zeichnen. 2 St. Im Sommer: Naturzeichnen nach Dupuis grad- und rundlinigen Drathfiguren. Im Winter: Zeichnen nach den auf der Tafel gezeichneten geometrischen Figuren und Baumschlagübung.

Gesang. 2 St. Die Moll-Tonleiter und ihre Bezeichnung. Treff- und Taktübungen in Dur und Moll. Dreistimmige Gesänge.

Ober-Sexta.

Religion. 2 St. Biblische Geschichte des Alten Testaments bis Josua. Sprüche, Kirchenlieder und das dritte Hauptstück des Katechismus wurden gelern; die beiden Hauptstücke repetirt.

Deutsch. 2 St. Orthographische Uebungen; Leseübungen; Satzlehre.

Lateinisch. 10 St. Grammatik nach Moisisstzig bis zu dem Deponens. Uebersetzen aus Schönborn. Uebungen im Conjugiren und Decliniren. Extemporalien; schriftl. Arbeiten.

Geographie. 2 St. Europa.

Rechnen. 4 St. Einfache Regel-de-tri. Anfangsgründe der Bruchrechnung.

Naturgeschichte. 2 St. Im Sommer: Es werden einzelne Pflanzen und von den Schülern mitgebrachte Thiere beschrieben. Im Winter: Beschreibung der Haupt-Arten aus den obern Thierklassen.

- Schreiben.** 3 St. Uebungen in den Lesshaft'schen Heften. Wöchentlich zwei Seiten als häusliche Arbeiten.
- Zeichnen.** 2 St. Nach Vorzeichnung an der Classentafel: einfache Umrisse, Flächen, Ornamente u. s. w.
- Gesang.** 2 St. Treff- und Taktübungen. Dreistimmige Lieder und Choräle.

Unter-Sexta.

- Religiou.** 3 St. Das Leben Jesu. Sprüche und Kirchenlieder, auch das dritte Hauptstück des Katechismus wurden gelernt, die beiden ersten Hauptstücke wiederholt.
- Deutsch.** 2 St. Orthographische Uebungen, Lectüre aus dem I. Cursus des Lesebuchs von Oltrogge, Satzlehre.
- lateinisch.** 10 St. Die regelmässige Declination und Conjugation: Comparation der Adjectiva; Pronomina. Mündliche Uebersetzungen aus Schönborn's Lat. Lesebuch Th. I. Extemporalien.
- Geographie.** 2 St. Allgemeine Uebersicht von Europa.
- Rechnen.** 4 St. Wiederholung des vorher Dagewesenen; Regel-de-Tri; Kopfrechnen mit Anwendung von Bruchzahlen.
- Naturgeschichte.** 2 St. Im Sommer: Beschreibung einzelner Pflanzen. Im Winter wurden aus den obersten Thierclassen einzelne Arten beschrieben.
- Schreiben.** 4 St. Weitere Einübung der deutschen und lateinischen Schrift nach den Lesshaft'schen Heften. Wöchentlich 2 Seiten als häusliche Arbeit.
- Gesang.** 2 St. Treff- und Taktübungen. Zwei- und dreistimmige Lieder und Choräle.
-

Im verflossenen Jahre sind bei den Abiturienten-Prüfungen nachfolgende Themata behandelt worden:

I. Gymnasium.

Ostern 1860. 1. Deutscher Aufsatz: Der Einfluss Lessings auf die deutsche Litteratur in seinen Hauptzügen dargestellt. — 2. Lateinischer Aufsatz. Exponitur de tribus viris primariis, qui de civitate Romana optime meruisse videantur. — 3. Mathematische Aufgaben: Es sind die Punkte A, P_1 und P_2 gegeben, man soll eine Linie x y so durch P legen, dass sich die Abstände dieses Punktes von den aus P_1 und P_2 auf x y gefällten Perpendikeln wie m: n verhalten. — Der radius der Grundfläche eines geraden Kegels sei r' , seine Höhe h' ; in welcher Entfernung von der Spitze wird man denselben mit einer der Grundfläche parallelen Ebene durchschneiden müssen, wenn der Mantel des abgeschnittenen Kegels um a' kleiner sein soll, als der Mantel des abgestumpften? — Wie gross ist der Flächeninhalt eines Dreiecks, wenn zwei seiner Transversalen bezüglich die Grösse 0,972 und 0,865 Ruthen haben und der von ihnen eingeschlossene Winkel $72^\circ 19'$ beträgt? — Wie gross muss der Radius einer Kugel sein, wenn eine Vergrösserung desselben um $5'$ den Rauminhalt eines Ausschnittes, dessen Breite 48° beträgt, um 120 Cubikf. vermeht?

Michaelis 1860. 1. Deutscher Aufsatz. Wie verhält sich Göthe's "Götz von Berlichingen" zu der Erklärung des Aristoteles vom Drama, dass es darstelle eine in sich vollendete Handlung. — 2. Lateinischer Aufsatz. Calamitas virtutis occasio est. — 3. Mathematische Aufgaben. Es ist eine gerade Linie L und ein Punkt P ausserhalb derselben gegeben; es wird ein Kreis verlangt, welcher folgende Bedingungen erfüllt: a) soll die von L abgeschnittene Sehne die gegebene Grösse s, b) einer der beiden zugehörigen Bogen die gegebene Grösse α , c) die von P an den gesuchten Kreis gezogene Tangente die gegebene Grösse m haben. — Den Flächeninhalt eines Dreiecks zu berechnen, wenn ein Winkel desselben = α , die Linie, welche die Spitze desselben mit dem Halbirungspunkte der Gegenseite verbindet = t und der Radius des umschriebenen Kreises = r gegeben sind. — Ein gerader Cylinder habe den Radius r und die Höhe h; wie gross ist der Radius der oberen Grundfläche eines abgestumpften geraden Kegels von derselben Höhe, dessen untere Grundfläche gleich der des Cylinders, — und wie gross ist der Mantel dieses abgestumpften Kegels? — Wenn Jemand 50 Jahre lang alljährliche 10 Thlr. in eine Rentenanstalt eingezahlt hat, wie gross wird die jährliche Rente sein, die ihm ausgezahlt werden kann, wenn er voraussichtlich noch 10 Jahre am Leben bleibt, die Zinsen zu $4\frac{1}{2}\%$ gerechnet.

Ostern 1861. 1. Deutscher Aufsatz: Das Leben ist der Güter höchstes nicht. — 2. Lateinischer Aufsatz: Atheniensium civitas quid singulis viris debuerit? — 3. Mathematische Aufgaben: a) Einen Kreis zu construiren, welcher durch zwei gegebene Punkte P und P_1 geht, und die Peripherie eines seiner Lage und Grösse nach gegebenen Kreises halbirt. — b) Wie hoch ist ein Thurm, wenn die horizontale Linie A B, welche 100' lang ist, von seiner Spitze unter einem Winkel von $14^\circ 2'$ erscheint, und die Verlängerung derselben bis zum Fusspunkt des Thurmes ebenfalls 100' beträgt? — c) Es soll der Rauminhalt einer dreiseitigen abgestumpften Pyramide berechnet werden, wenn die Kanten der unteren Grundfläche = a, b, c, die der Kante a entsprechende der oberen = α , die Länge einer Seitenkante = s und der Winkel, welchen dieselbe mit der Grundfläche einschliesst, = c gegeben ist. — d) Die Grundlinie eines gleichschenkligen Dreiecks beträgt 1 Meter, wie gross ist seine Höhe, wenn das über der Grundlinie eingeschriebene Quadrat den sechsten Theil des Dreiecks beträgt?

II. Realschule.

Michaelis 1860. 1. Deutscher Aufsatz: Ueber den Einfluss der Schifffahrt und des Handels auf die Gesittung der Völker. — 2. Französischer Aufsatz: François I. (rivalité de la France et de la maison d'Autriche). — 3. Mathematische Aufgaben: Eine Halbkugel, deren Radius gleich 1 ist, soll durch eine mit der Grundfläche parallele Ebene in zwei gleiche Theile getheilt werden, In welcher Entfernung von der Grundfläche ist der Schnitt zu führen? — Auf einem Abhange steht ein Obelisk; um dessen Höhe zu finden, misst Jemand von dessen Fuss aus den Abhang herab eine Strecke gleich 76' ab und beobachtet an deren Ende die Elevation der Spitze des Obeliskens gegen den Abhang = $80^{\circ} 5' 20''$; hierauf misst er in der vorher angenommenen Richtung eine zweite Strecke = 60' und beobachtet wieder die entsprechende Elevation = $68^{\circ} 5' 30''$. Wie gross ist die Höhe des Obeliskens? — Von einem Punkte, der auf dem Schenkel eines Winkels von 60° liegt, wird auf den anderen Schenkel eine Senkrechte gefällt und hier aus dem Fusspunkte des letzten Perpendikels auf den zweiten Schenkel eine Senkrechte gezogen u. s. w. bis in's Unendliche. Wenn nun die erste Senkrechte m Fuss lang ist, wie viel beträgt die Summe der unendlichen Anzahl senkrechter Linien? — Die Polhöhe von Königsberg ist $54^{\circ} 42' 50''$, man soll die Dauer des längsten und kürzesten Tages berechnen. — 4. Physikalische Aufgabe: Bestimmung der absoluten Schwingungszahl der Töne und die Grenzen der Hörbarkeit. — 5. Angewandte Mathematik: Zwei schiefe Ebenen, deren Länge 800' und 600' sind, stossen aneinander, und haben die gemeinschaftliche Höhe von 240'. Wenn nun einer von zwei Körpern sich auf der schiefen Ebene, deren Länge 800', mit der Anfangsgeschwindigkeit 150 hinaufbewegt, welche Geschwindigkeit muss der auf der zweiten schiefen Ebene sich hinaufbewegende andere Körper erhalten, wenn er zu gleicher Zeit mit ersterem anlangen soll? — 6. Chemische Aufgabe: Die wichtigsten Methoden des Reducirens.

Ostern 1861. 1. Deutscher Aufsatz. Wodurch erlangte Frankreich um die Mitte des siebzehnten Jahrhunderts sein politisches Uebergewicht in Europa? — 2. Französischer Aufsatz. : L'expédition des Argonautes. — 3. Mathematische Aufgaben. a) Geometrie. Ein kegelförmiges Flüssigkeitsmass zu construiren, dessen Volumen J gegeben ist und dessen Oberfläche so klein als möglich sein soll, damit ein möglichst kleiner Theil der zu messenden Flüssigkeit verloren gehe, d. h. einen Kegel zu construiren dessen Mantel bei gegebenen Volumen ein Minimum ist. — b) Ebene Trigonometrie. In einem $\triangle ABC$ ist gegeben die Höhe h auf die Seite c, die Differenz der Abschnitte, in welche c durch die Höhe getheilt wird $c_1 - c_2 = m$ und die Differenz der Winkel A und B, $A - B = \delta$. Es sollen die einzelnen Stücke des Dreiecks berechnet werden, allgemein und für die Werthe $m = 1$, $h = 2$ und $\delta = 20^{\circ}$. — Stereometrie. Wie hoch steht die Sonne Vormittags 10 Uhr über dem Horizonte von Berlin, dessen Polhöhe $52^{\circ} 31' 16''$ ist, wenn die Declination der Sonne $12^{\circ} 17' 20''$ südlich ist. — Quadrat. Gleichungen. Zwei Punkte bewegen sich mit gleichförmiger Geschwindigkeit auf den Schenkeln eines rechten Winkels nach dem Scheitelpunkt zu, von denen der eine a, der andere b Fuss entfernt ist. Nach t Sekunden beträgt die wechselseitige Entfernung d und nach t' Sekunden d' Fuss. Welche Geschwindigkeit haben beide Punkte? — 4. Physikalische Aufgabe. Weite des deutlichen Sehens; Kurzsichtigkeit, Weitsichtigkeit. — 5. Angewandte Mathematik. Ein Meteorstein, der im Augenblick des Zerplatzens die Geschwindigkeit γ hat, fällt nach t Sekunden, nachdem man ihn in der Luft zerplatzen hörte, zur Erde. In welcher Höhe zersprang er? — 6. Chemie. Welches sind die bekannten Wege, auf denen man zur Oxydation der Körper gelangt?

Thesen

über die Lehrbücher in den lateinischen und Real-Schulen

für

die am Dienstag den 24 Juli 1860 in Biberach zu haltende

Lehrer-Versammlung.

I.

Lehrbücher für den lateinischen und griechischen Sprach-Unterricht.

(Von Präceptor Werner in Ulm.)

1) Die in den Latein-Schulen Württembergs eingeführten Lehrbücher der lateinischen und griechischen Sprache weichen in wesentlichen Beziehungen von einander ab.

2) Die daraus erwachsende Verschiedenheit der Lehrpraxis bringt mancherlei Uebel mit sich.

3) Es liegt im Interesse aller Lateinschulen, dass dieser Ungleichheit durch Aufstellung einer gemeinsamen für alle Anstalten bindenden Norm entgegengetreten werde, welche erkennen lässt, was von den Schülern im Alter von 8—14 Jahren, und zwar speciell, was in jeder Classe verlangt werde.

4) Eine solche Norm schliesst keineswegs mit Nothwendigkeit jedweden Einfluss der Individualität des Lehrers auf die Handhabung der Methode aus.

5) Am zweckmässigsten wäre die Einführung gleicher Lehrbücher im Lateinischen und Griechischen: einer Grammatik, eines Styl-Uebungs-Buchs und eines Vokabulars.

6) Eine solche Grammatik sollte, durchweg auf das Wesentliche, Nothwendige und der Schuljugend Erreichbare sich beschränkend, auch den Stoff mit Rücksicht auf den Stufenfortschritt der Erkenntnisreife theilend und ordnend, die Regeln in kurzen klaren bestimmten Ausdruck fassen und mit einer hinreichenden Anzahl leicht zu übersetzender Beispiele erläutern und üben.

7) Das Vokabularium sollte für die Altersklasse der drei letzten Schuljahre Phrasen in sich aufnehmen, welche allmählich an Umfang und in der Differenz zwischen der Muttersprache und dem fremden Idiom zunehmen.

8) Die Styl-Uebungen müssten selbstverständlich auf die Paragraphen der Grammatik sowie auf die Wörter und Phrasen des Vokabulars verweisen.

II.

Lehrbücher für die Real-Schule.

(Von Ober-Reallehrer Fischer in Ulm.)

1) Die Ansichten über die Aufgabe der niederen Realschule haben sich unter den Be-theiligten in unserem Lande soweit abgeklärt und konsolidirt, dass eine genauere Vereinbarung über den Unterricht zwischen den Lehrern der betreffenden Anstalten nicht mehr ver-früht ist.

2) Eine solche Vereinbarung ist aus verschiedenen Gründen wünschenswerth und ihre allmähliche Durchführung im Laufe einiger Jahre möglich.

3) Dieselbe betrifft ausser der Fächer selbst

a) vorzugsweise den aus jedem Fache obligatorisch aufzunehmenden Stoff,

b) ferner die Reihenfolge, in welcher die Haupttheile dieses Stoffes vorgenommen werden,

c) endlich die den obligatorischen Particeen unter günstigen Verhältnissen sich an-schliessenden Erweiterungen.

4) Es ist bloss in wenigen Fällen (vergl. 9) zweckmässig, in Beziehung auf die Methode im Einzelnen sich gemeinschaftliche Normen zu entwerfen.

5) Durch 3, c. und 4 ist der Individualität der Anstalten und Lehrer hinreichend Rech-nung getragen.

6) Für die sogenannten Fertigkeiten ist bereits in hinreichender Weise gesorgt, soweit diess auf der gegenwärtigen Entwicklungsstufe der angedeuteten Fächer (Singen, Schreiben, Zeichnen, Turnen) überhaupt möglich ist. Ebenso ist die Frage über den Geschichtsunterricht durch die Instruktion von 1856 erledigt.

7) In den sprachlichen Fächern geschieht die Vereinbarung am zweckmässigsten durch Einführung passender Lehrbücher und durch Bezeichnung der obligatorischen Stücke in den-selben.

8) In der Geometrie lässt sich leicht ein Verzeichniss der nothwendigen Lehrsätze und Aufgaben entwerfen, auch ist man über die ersteren schon so ziemlich einig. Unter den Auf-gaben sind diejenigen als obligatorisch zu betrachten, deren Verwendung sowohl in der Auf-lösung von anderen für unsere Schüler zugänglichen Aufgaben, als auch in den Beweisen für derartige Lehrsätze oft wiederkehrt. Weitere Aufgaben, sowie die meisten geometrischen Rechnungen, fallen unter 3, c. Die Einführung eines gemeinschaftlichen Lehrbuches ist nicht zeitgemäss.

9) In der Arithmetik ist eine den Gang des Unterrichtes vorzeichnende Reihe von Rechen-exempeln aufzustellen. Für die Auflösung durch Schlussrechnung und durch Kettensatz ist eine in allen Schulen übereinstimmende äussere Anordnung besonders wünschenswerth.

Die allgemeine Einführung einer bestimmten Beispielsammlung ist unnöthig, die eines Lehrbuchs sogar verwerflich.

Anm. Die Arithmetik liefert die schlagendsten Beispiele für die in 3 ausgesproche-nen Grundsätze.

10) Es ist zweckmässig, den Unterricht in der Geographie in mehrere Kurse (oder Stufen) zu zerlegen und für jeden Kurs ein Namenregister, nicht alphabetisch, sondern nach Kapiteln geordnet, anzulegen, aus welchem der obligatorische und der erweiterte Stoff sammt seiner Anordnung zu entnehmen ist.

Die Einführung eines Lehrbuchs für die Hand des Schülers erscheint neben dem Atlas als Ueberbürdung.

11) Für die Naturgeschichte ist ein Leitfaden als Schulbuch anzurathen.

12) Eine genauere Vereinbarung über den Unterricht in der Physik ist nicht zeitgemäss wegen der nach lokalen Verhältnissen zu sehr variirenden Stellung dieses Lehrfaches.

Thesen

für

die am Mittwoch den 24. Juli 1861 in Ulm zu haltende

Lehrerversammlung.

Thesen

über die an eine griechische Elementargrammatik zu stellenden Anforderungen
von Professor Kapff in Ulm.

1.

Die griechische Elementargrammatik soll genau dem Masse von Kenntnissen entsprechen, welche von einem Abiturienten des mittleren Gymnasiums verlangt werden: sie soll also nicht weniger, aber auch nicht mehr enthalten, als was man auswendig wissen muss, um einen leichteren Prosaiker lesen und eine correcte Composition fertigen zu können.

2.

Die Formenlehre soll so eingerichtet sein, dass alles — mit Inbegriff der Accent- und Bildungs-Regeln — in der im Buche eingehaltenen Ordnung memorirt werden kann.

3.

Die Zahl der Declinations-Paradigmen soll so bemessen sein, dass der Schüler weder durch Mangel im Stiche gelassen, noch durch Uebermass verwirrt und überladen werde; bei den 2 ersten Declinationen ist neben den Endungen besonders auf die Accent-Verschiedenheiten Rücksicht zu nehmen; bei der dritten vom einfacheren zum zusammengesetzteren fortzuschreiten. Ueberall sollen die im gewöhnlichen Gebrauch vorkommenden Vocabeln am rechten Orte beigefügt werden.

4.

Dieselbe Vocabelnsammlung ist den Conjugationen beizugeben. Die *Verba anomala* sollen zuerst nach Bildungsfamilien, zuletzt in alphabetischer Ordnung aufgeführt werden, und zwar nur die im gewöhnlichen Gebrauch vorkommenden, jedoch mit vollständiger Aufzählung der anomalen Formen.

5.

Die syntactischen Regeln sollen — ohne Anstreben logischer Vollständigkeit und mit Vermeidung philosophischer Untersuchungen über das Wesen der Casus und Modi — kurz, präcis und klar, d. h. so gefasst sein, dass auch sie zum Memoriren tauglich seien.

6.

Als Beispiele sollen — wo möglich aus den bessern Prosaikern — solche Stellen genommen werden, welche Satzindividuen bilden, leicht zu verstehen sind, einen geschlossenen inhaltvollen Sinn haben und die Regel zu klarer Anschauung bringen.

7.

Die Ausarbeitung der Grammatik ist nicht einem einzigen Gelehrten, sondern einer Commission praktischer Schulmänner zu übertragen.

Anhang.

Frage: Genügt obige Grammatik auch für die Bedürfnisse des Obergymnasiums? wenn nicht, könnte diesen Bedürfnissen durch einen Anhang genügt werden, oder brauchen die Schüler eine eigene vollständige Grammatik?

Thesen für die realistische Abtheilung über den physikalischen Unterricht.

(Von Rektor Dr. Nagel.)

1. Der physikalische Unterricht *in seinem ganzen Umfange* gehört, selbst in der einfachsten Form vorgetragen, einem reiferen Alter an, als dasjenige ist, welches die niedere Realschule besucht.
2. Hieher gehört namentlich das Gebiet der sogenannten Imponderabilien seinem weitaus grössten Theile nach, das für den 13—14jährigen Knaben nur ein Gegenstand des Stauens und der Unterhaltung werden, nie aber demselben zum Verständniss gelangen kann.
3. Anders ist es mit den *Fundamentalbegriffen* des *statischen* und *mechanischen* Theils der Physik, also desjenigen Theils, der im praktischen Leben zugleich am meisten und ausgedehntesten unmittelbare Anwendung findet.
4. Der physikalische Unterricht in solcher Richtung ist bei der obersten Altersstufe der niederen Realschule *zulässig*, da er richtig behandelt keine materiellen Vorkenntnisse voraussetzt, zur Begründung vorzugsweise die Anschauung zu Hilfe nimmt und die logische Thätigkeit nur so viel in Anspruch nimmt, als einem 13—14jährigen Knaben zugemuthet werden kann.
5. Seine Einführung in die niedere Realschule ist aber auch *räthlich* aus folgenden Gründen:
 - a) Er vermehrt die Zahl der gleichzeitigen Unterrichtsfächer für die bezeichnete Altersstufe desswegen nicht, weil er an die Stelle der Naturgeschichte tritt.
 - b) Er weckt und kräftigt eine höhere geistige Thätigkeit durch die vorherrschende Beschäftigung mit dem Verhältniss zwischen Ursache und Wirkung, während die Naturgeschichte der niederen Altersstufe desswegen zuzuweisen ist, weil sie einerseits vor Allem Auge und Gedächtniss übt, andererseits in logischer Beziehung nur mit der Unterordnung des Einzelnen unter das Allgemeine sich abgibt.
 - c) Seinem Inhalte nach bietet er so viel Anziehendes dar, dass er auch den etwas trägeren Schüler mehr als jedes andere Lehrfach aufrüttelt, ernsterem Denken sich mit Lust und Liebe hinzugeben.

- d) Ebendadurch wird er besonders geeignet, die wirkliche Begabung des Knaben in Beziehung auf Denkkraft ins Licht zu stellen und kennen zu lehren.
 - e) Bei dem Zusammenhange der Realschule mit den allerwärts entstehenden Fortbildungsschulen, welche in vollständigerer Entwicklung einen physikalisch-chemischen Unterricht nicht abweisen können, erscheint es als geboten, dass die niedere Realschule ihre Schüler mit denjenigen Vorbedingungen ausstatte, ohne welche sie nicht fähig wären, dem umfassenderen, rascher fortschreitenden, theilweise auch auf ältere Schüler ausgedehnten Unterrichte mit ganzem Erfolge anwohnen zu können.
 - f) Ueberhaupt muss es als Pflicht der Schule ausgesprochen werden, dass sie den Schüler mit denjenigen Grundbedingungen entlasse, welche erforderlich sind, um sich später nach Bedürfniss in diesen für Gewerbe und Handel so wichtigen Zweig des Wissens hineinarbeiten zu können.
6. Der physikalische Unterricht soll daher in der Realschule überall da eingeführt werden, wo
- a) der Lehrer die nöthige Garantie bietet, dass er ihn nicht als blossen Gegenstand der Unterhaltung betrachte, und dass er den Schwerpunkt dieses Unterrichts nicht in Spass bereitenden oder Staunen erregenden Experimenten, sondern in der klaren und vollen Entwicklung und Durchdringung der Fundamentalbegriffe über die Naturkräfte und ihre Wirkungen suche;
 - b) wo die Gemeinde sich verpflichtet, die erforderlichen Apparate herbeizuschaffen.

Årsberättelser.

I. Högre elementarläroverket i Westerås.

Bland minnesvärda tilldragelser under den tid som förflutit, sedan årsberättelser förra gången afgåfvos för rikets elementarläroverk, är säkerligen ingen af större vikt och betydenhet för dessa läroverks framtid, än den som timade, då Kongl. Maj:t d. 12:e sistl. Juli, med bifall till Rikets sednast församlade Ständers underdåniga anhållan, täcktes stadga en sådan förändring af föreskrifterna i nu gällande läroverksstadga angående Rektorsembetet, att hädaneftter Rektor vid högre elementarläroverk utan föregående ansökan, men efter det Eforus med underdånigt förslag inkommit, af Kongl. Maj:t förordnas *på viss tid*, och efter dess förlopp antingen nytt förordnande för samma person utfärdas eller ock ombyte sker. Af hvilken vikt denna förändring i sjelfva verket är för våra läroverk och deras framtid, det kan visst icke vara meningen att här söka ådagalägga; enhvar, som anser sig behöfva upplysning i det afseendet, finner den i rikt mått gifven i Riksståndens protokoller och i Ständernas skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet. Här var allenast meningen att *främst* ibland de tilldragelser under året, som på ett eller annat sätt beröra det högre elementarläroverk, hvars förhållanden utgöra föremålet för denna berättelse, *anteckna* den ifrågavarande, så mycket heldre som detta samma läroverk just befinner sig ibland dem, för hvilka den nya författningen först blifvit tillämpad (hvarom vidare i det följande), — en anteckning, för öfrigt, som med desto större tillfredsställelse göres af denna berättelses författare som äfven han i sjelfva verket är en ibland dem, som aldralifigast känna sig öfvertygade om denna författnings lämplighet, åtminstone, under ännu förhandenvarande förhållanden. —

Efter de svårigheter, hvarmed läroverket i Westerås under de tvenne närmast föregående åren haft att kämpa, till följd af den under vårterminen 1860 hit inkomna ögonsjukdoms-epidemien, har det varit en stor hugnad att under det nu tilländagående läsåret få arbeta utan att i någon väsentlig mån störas af denna sjukdom. Väl visade den sig redan vid höstterminens början hos en och annan af lärjungarne, och syntes vid den mörkare årstidens annalkande äfven hota med en något allmännare spridning; men dervid stad-

nade det ock: antalet patienter reducerades snart åter till en obetydlighet, och har äfven sedermera sådant förblifvit, en följd måhända — ibland annat — deraf att, uppå läkarens yrkande, läsningen vid eldsljus så mycket som möjligt inskränkts och, likasom förra året, morgonlektionerna under den mörkare årstiden börjats en half-, någon tid äfven en hel timma sednare, än eljest vanligt är. — Äfven i öfrigt har helsotillståndet ibland ungdomen under detta läseår varit i allmänhet ganska godt, och de enskilda undantagen derifrån ingalunda flere än vanligt; hvaremot lärarne under en — ehuru lyckligtvis kortare — tid af vårterminen befunno sig till ett sådant antal genom sjukdom försatta utom verksamhet, att undervisningen endast med största svårighet och icke utan anlitan af för läroverket främmande personers biträde kunde under den tiden uppehållas. Vidare skall härom nämnas nedanför på sitt ställe.

Höstterminen härstädes börjades, som vanligt, den 24:e Augusti, och egnades de 2:ne första dagarne dels till inträdesförhör med de till inskrifning vid läroverket anmälda, äfvensom till förberedande förhör med de lärjungar, som, vid föregående vårtermins slut icke uppflyttade till högre klass, på grund af läroverksstadgans 36:e paragraf anmälde sig vilja undergå förhör för sådan uppflyttning vid höstterminens början, dels ock till öfverläggningar inom lärarekollegiet om undervisningsplanens uppgörelse för läsåret i enlighet med föreskriften i § 19 af nämnda stadga. Ungdomens allmänna inställelse skedde Tisdagen d. 27:e Augusti. Terminen afslutades Tisdagen d. 17:e December efter samma dag hållen offentlig examen med de fem lägre klassernas lärjungar. — Vårterminen börjades Lördagen d. 18:e Januari; om dess afslutande skall nedanför tillkännagifvas.

Dagens indelning för undervisningen har äfven under detta läroår varit hufvudsakligen densamma som under åtminstone de tre närmast föregående, med vissa undantag under den mörkare årstiden (hvarom nedanför). *Lästimmarna* hafva således varit: kl. 7—9, 11— $\frac{1}{2}$ 1 och $\frac{1}{2}$ 1—2 på förmiddagarne — med 5 minuters ledighet kl. 8, och 10 min. kl. half 1 — för samtliga klasserna samt, med undantag för de två lägsta klasserna och för de lärjungar, som ännu varit kvar af de förra 7:e och 8:e klasserna, en timme kl. 4—5 på Måndags- och Thursdags-eftermiddagarne. I dessa timmar äro ock de inbegripne, som för vissa klassers lärjungar, enligt läroverksstadgans föreskrift, varit anslagna till Välskrifning och Teckning på lärorummet. *Öfningstimmarna* för Musik och Gymnastik hafva, äfven de som förr, varit förlagda på eftermiddagarne. Till morgonbönen med bibelläsning och förklaring har, som vanligt, halftimmen näst före läsningarnes början varit egnad. — Undantagen från denna ordning under den mörkare årstiden, och hvartill de tvingande skälen redan blifvit antydde här ofvan, hafva bestått deruti, att morgonlektionerna från d. 4:e Novr till höstterminens slut och under vårterminen till d. 27:e Febr. börjades kl. 8 och fortgingo (utan afbrott) till kl. half 10, samt att desamma ifrån sistnämnda dag till d. 17:e Mars, äfvensom under de tvenne veckorna,

näst före d. 4:e Novr, börjades och slutades en halftimma sednare, än eljest här vanligt är.

Hvad i öfrigt angår undervisningen vid detta läroverk under året, så väl i allmänhet som ock särskildt i hvilken mån densamma hittills hunnit bringas till öfverensstämmelse med den genom 1859 års läroverksstadga angifna planen, så kan om allt detta erforderlig kännedom vinnas genom granskning af den vid slutet bifogade uppgiften om lärokurserna för de särskilda klasserna under året, i förening med de upplysningar, som jag nu går att tillägga. — Af den förra friaflyttningsafdelningen hafva under detta läseår, likasom under det närmast föregående, allenast 7:e och 8:e klasserna funnits kvar. Såsom redan i de förra årsberättelserna blifvit nämnt, är det medgifvet dessa klassers lärjungar — af hvilka de få ännu återstående ämna afgå i höst — att afsluta sin kurs vid läroverket efter hufvudsakligen den samma plan, som förut varit för dem utstakad. Deraf förklaras anledningen dertill, att i förenämnda bilaga klasskurserna för dem äro i det aldranärmaste desamma som under de förra åren. Ibland dessa klassers lärjungar har ingen under året tillhört realinien. Såsom förr hafva de fått sin undervisning alla tillsammans på ett lärorum, ehuru de — af lätt insedt skäl — i vissa ämnen utgjort flere särskilda lexlag, hvarföre ock under vissa af dessa ämnens lektionstimmar, likasom förr under alla, 2:ne lärare gemensamt bestridt undervisningen i dessa klasser. — Den 6:te klassens tvenne års-afdelningar hafva i allmänhet undervisats på hvar sitt lärorum, med undantag likväl dels för «Realisterna» under de timmar, då de varit skilda från klassiska liniens lärjungar, och under hvilka timmar bägge årens Realister undervisats på ett rum — såsom förhållandet varit vid undervisningen i Latin, Historia och Matematik —, dels ock för de ännu vid läroverket, dock blott i denna klass, kvarvarande lärjungar på klassiska linien, hvilka njuta dispens i Grekiskan, och hvilka under detta språks äfvensom under Christendoms-undervisningens timmar blifvit sysselsatta, bägge årens lärjungar på ett rum och tillsammans med sina klasskamrater på realinien, med Engelska eller Naturlära. I Grekiskan hafva undervisningstimmarne varit gemensamma för klassens bägge årsafdelningar; äfvenså i Matematik för klassens samtliga lärjungar på klassiska linien, hvarvid likväl under de flesta timmar tvenne lärare varit tillstädes. — Äfven 5:te klassens båda årsafdelningar hafva under detta år, såsom under de närmast föregående, i de flesta läroämnen undervisats på hvar sitt lärorum, Realisterna dock alla på ett rum tillsammans under de timmar, då de varit skilda från Classici, nemligen då dessa sednare erhållit undervisning i Latin, Grekiska, Historia eller Matematik. — Inom dessa båda klasser, den 6:te och den 5:te, har ingen annan anmärkningsvärd afvikelse från timtabellerna i 1859 års läroverksstadga egt rum, än att — mest i den förra klassen — Tyska språket haft en något drygare undervisningstid sig tillerkänd, hufvudsakligen, på Franskans och Svenskans bekostnad, af lätt insedt skäl. — Den 4:de klassen har under detta år utgjorts af 2:ne parallel-afdelningar, analoga med dem som förra året utgjorde

3:dje klassen: den ena bestående af de lärjungar, som i 3:e klassen läst Franska (men ej Tyska), den andra tvärtom. Den förra — vi må säga den Franska afdelningen — har fortfarit att läsa Franska *i stället för* (enligt nu gällande stadga) Tyska; och hafva således Classici derinom ännu icke börjat detta sednare språk, men Realisterna under detta år gjort början dermed, och detta med något större timtal, än stadgan tillerkänner Franskan, på det att äfven dessa lärjungar må — i likhet med dem som ifrån början fått läsa Tyska — kunna framdeles avsluta Tyska kursen med 6:te klassen: timantalet för Franskan har för dem varit i samma mån mindre, än stadgan bestämmer. I öfrigt har så väl denna som den andra, eller Tyska, afdelningen följt stadgans timbestämning för de särskilda läroämnena, allenast med någon obetydlig afvikelse, som betingats af möjligheten att uppgöra lektions-schemat. Klassen, som bestått af mellan 50 och 60 lärjungar, har alla timmar undervisats på tvenne rum, neml. så att under de timmar, då klassiska linien läst Latin, Grekiska eller Matematik, hvardera *liniens* lärjungar undervisats särskildt, men för öfrigt hvardera *afdelningen* — den Franska och den Tyska — särskildt. — Äfven 3:e klassen, hvars lärjunge-antal ock varit mellan 50 och 60, har fått sin undervisning efter den plan att de bägge linierna, den klassiska och real-linien, hvilkas lärjunge-antal närmat sig till likhet inbördes, varit åtskilda i samtliga läroämnen. — Inom de två lägsta klasserna har någon tudelning detta år icke egt rum, ej heller någon afvikelse från stadgans timbestämning för ämnena; hvilket sistnämnda äfven gäller om 3:e klassen, dock med samma restriktion som ofvan antyddes vid 4:e klassen angående möjligheten af lektions-schemats uppgöring. Om *den* saken och de svårigheter, som, åtminstone under hittills varande förhållanden, varit dermed förknippade, kunde väl ett och annat vara att här särskildt meddela; men detaljerna äro nog många ändå för att icke böra än ytterligare ökas med sådana meddelanden, som utan skada kunna utelemnas.

Den allmänna Bibel-läsningen med förklaring vid den dagliga morgonbönen har detta år omfattat breffen i nya Testamentet från och med det till Philipperna. Likasom under de föregående åren, har denna del af undervisningen hela året igenom varit ombesörjd af en och samme lärare, en ibland de äldre vid läroverket. Under de särskilda klassernas bibelstunder hafva intill detta års slut de äldsta af lärjungarne genomgått de fyra Evangelierna på grundspråket; under året har 6:te klassens högre afdelning läst Matthei Evangelium, och den lägre de 10 första kapitlen af Johannis Evang., på grundspråket de som läsa Grekiska, de öfriga på Svenska; högre afdelningen af 5:te klassen har genomgått bibelspråken i den antagna läroboken i Theologi med förklaring af läraren, och den lägre afdelningen — på kortare stunder — de 13 första kapitlen af Matthei Evangelium (på Svenska). Till lärobok i kyrkohistorien, att efterhand införas i stället för den hittills följda, antogs vid årets början den af *Cornelius* utgifna. — I *Historia* har såsom *lärobok* i 2:a och 3:e klasserna den af *Lekt. Alander* utgifna fortfarande blifvit

begagnad; samma bok har i 1:a klassen begagnats såsom läsebok i Svenska. För real-linien af 5:e klassen, som enligt stadgan bör inhämta Allmänna Historien i kortare öfversigt, har äfven detta år *Wennerströms* lärobok blifvit följd. — För läseöfningarne i Svenska har, såsom förr, *Svedboms* läsebok blifvit använd i klass. 2 och 3; 4:de klassen har dessutom läst Frithiofs saga af *Tegnér* och *Runebergs* «Fänrik Ståls sägner»; 5:te klassens lägre afdelning detsamma och *Runebergs* «Nadeschda»; högre afdelningen de 3 första delarne af *Tegnér's* utgifna skrifter och derjemte i *Flor's Haandbog i den Danske Litteratur* Erasmus Montanus. För 6:te klassen har *Brodéns* «Öfversigt af diktarerna» fortfarande varit begagnad, såsom af den bifogade klasskursen synes, och derjemte undervisning om stil meddelats muntligen, med ledning af Svenska Akademimens Språklära. Vid läseöfningarne i Svenska har *Bjursténs* «Öfversigt af Svenska språkets och litteraturens historia» sednare Delen (läsboken) varit begagnad samt, i Norska och Danska, *Flor's Haandbog* och *Oehlenschläger's Palmatoke*. Den högre afdelningen af klassen har under vårterminen fått göra början med *Logik*. — Till lärobok i *Fysik* för de första begynnarna har *Schabü's Fysikens första grunder* (öfvers. af Profir *Berlin*) blifvit antagen under detta år. — I *Tyska* språket hafva lärjungarne i 7:e och 8:e klasserna under detta år redogjort för *Schiller's Wallensteins Tod* och förra Delen af *Gesch. des 30-jähr. Kriegs*. Vid lokutions- och talöfningar med 6:te klassens Realister hafva *Wilke's Bildertafeln* begagnats. — I *Engelska* har 8:de klassen läst *Bulwer's A strange story*. — I *Latin* hafva de längst avancerade i 8:e klassen jemte den slutliga repetitionen genomgått 2:a och 3:e böck. af *Horatii* Oden samt 1:a boken af *Taciti* Historiæ. Inom 3:e klassen har det lägre lexlaget genomgått af *Rabe's* läsebok 1:a afdeln., det högre dessutom ungefär $\frac{2}{3}$ -delar af 2:a afdelningen. — I *Grekiska* har 8:de klassen genomgått 2:ne Rhapsodier af *Iliaden* utöfver den bestämda kursen samt *Plato's Crito* (utg. af *Göransson*). — I *Hebreiska* hafva 7:e och 8:e klasserna afslutat de antagna läroböckerna, och vissa lärjungar i 6:te klassens högre afdelning paradigmerna och de 3 första kapitlen af läsboken. Anledningen dertill att lärjungar i sistnämnda afdelning, således före sitt inträde i 7:e klassen, fått göra början med *Hebreiska* och — såsom ofvan nämndes — med *Filosofi*, är densamma, som i förra årets program uppgafs till förklaring af vissa undantagsförhållanden för denna afdelning, beroende af deras undervisning före tillkomsten af den nya läroverksstadgan.

För utgifvande och inlemnande af hemscripta har, likasom under de föregående åren, ett särskildt schema varit uppgjort och tjänat till efterrättelse. Under detta år har — för första gången — ingen afvikelse från den i läroverksstadgan föreskrifna planen för skriföfningarne egt rum, en följd deraf att någon sådan icke numera ansetts påkallad af lärjungarnes föregående undervisning. — Såsom förr hafva 4:e och 5:e klassernas Svenska uppsatser blifvit författade å lärorummet och renskrifne i hemmen.

Beträffande vidare måttet af det *hemarbete*, som varit lärjungarne ålagdt, äfvensom sättet för detsammans bestämmande vid detta läroverk, är nästan or-

dagrant detsamma att säga som i förra årsberättelsen, nemligen: *Att* för de lägre klasserna, till och med den 4:de, hemarbetet bestämmes på det sätt, att man vid terminens början, sedan lektions-schemat blifvit uppgjort, med ledning af detsamma öfverenskommer, hvilket eller hvilka läroämnen för de särskilda veckodagarne få gifva hemlexor, och nemligen — hvad dessas kvantitet beträffar — efter den regel, att desamma för lärjungar af medelmåttig förmåga må upptaga in alles en halftimma pr dag för 1:a klassens lärjunge, 1 timma för 2:a klassens, $1\frac{1}{2}$ timma ungefär för 3:e samt $1\frac{1}{2}$ à 2 timmar för 4:e klassens; *Att* deremot för de högre klassernas lärjungar man bestämmer (och äfven i Collegii protokoll antecknar), huru många timmars hemläsning i hvarje särskildt ämne (deruti hemläsning anses behöflig) får påräknas *pr vecka* — t. ex. 2 tim. pr vecka i Historia af realisterna och $1\frac{1}{2}$ tim. af klassiska linien i 6:e klassen, 3 tim. i Mathematik af realisterna och 2 tim. af Classici i samma klass, o. s. v. — allt med afseende på ynglingar af medelmåttig förmåga, samt *att*, till följd af denna bestämning, det hemarbete, som under året varit lärjungarne i 5:te, 6:e och 7:e (8:e) klasserna ålagdt, kan anses motsvara 2 till $2\frac{1}{2}$ tim. pr dag öfverhufvudtaget, deruti likväl icke inräknadt arbetet med hemscripta, men hvilket säkerligen icke numera bör kunna upptaga mer än en eller på sin höjd $1\frac{1}{2}$ timma pr dag. I sammanhang härmed må äfven nämnas, att — likasom under flere år förut — högst få *en-tims-lektioner*, utan för det mesta 2- eller $1\frac{1}{2}$ -tims-, och följaktligen ganska få läroämnen för hvarje dag, å schemat för dessa högre klasser förekommit. — Att under sådana förhållanden, och då — såsom förut blifvit nämnt — den allmänna lästiden i skolan utgjort in alles fem timmar på förmiddagarne, med 2:ne timmars ledighet kl. 9—11, och för klasserna 3—6 derjemte en timma på tvenne eftermiddagar i veckan, någon fara för lärjungarnes öfveranstängning genom arbete, som blifvit dem ålagdt af läroverket härstädes, icke varit förhanden under året, lär väl icke fordra någon särskild bevisning.

Äfven under detta år, såsom förut, har ungdomen varit fördelad på 5 afdelningar för Sångöfningarne, och desamma hufvudsakligen äfven utgjort läroverkets Gymnastik-afdelningar. Att olägenheterna af detta de ena afdelningsarnes beroende af de andra, vålladt af bristande utrymme för de gymnastiska öfningarne, inom kort skola komma att afhjelpas genom en ny gymnastikbyggnads uppförande härstädes, är hvad man numera kan med tillförsigt hoppas; derom vidare i det följande. — I sång hafva — som vanligt — de 3:ne högre afdelningarne haft två öfningstimmar hvardera i veckan, och de öfriga allenast hvar sin. Gymnastiköfning har i allmänhet hvarje afdelning haft 4 gånger i veckan, en halftimma hvarje gång. Af den öfversta (eller 5:te) afdelningen hafva 26 ynglingar och af den nästa 19, fördelade på två fäkt-afdelningar, blifvit öfvade i bajonettfäktning, de förra — som derjemte fått undervisning i sabel- och värj-föring — under hela året, de sednare under vårterminen. I instrumentalmusik har undervisning lemnats dem, som dertill anmält sig, 2:ne timmar i veckan. Alla dessa öfningar hafva, såsom förut blifvit nämnt, varit

förlagda på eftermiddagarne. Detsamma gäller ock om den särskilda undervisning i Teckning, som, utöfver den förut nämnda på de ordinära lektionstimmarna, detta år likasom förut blifvit ynglingar på deras egen begäran meddelad af läraren i ämnet.

Bland de ordinarie Lärarne härstädes hafva Lektorn i främmande lefvande språk *V. Enblom* och Adjunkten Magr *A. Hedenlund* varit tjenstledige under hela året, såsom under det föregående, för sjukdom. Samma förfall syntes ock ända tills kort före höstterminens början skola komma att beröfva läroverket en tredje dess lärares, Adjunkten Magr *W. A. Walls* verksamhet under detta år, likasom händelsen varit under flere föregående, eller alltifrån vårterminen 1854. Men förfallet blef denna gång ett annat: döden gjorde för alltid slut på både sjukdom och verksamhet, då den länge pröfvade mannen d. 17:e sistl. Augusti efter en lefnad af icke fullt 48 år nedlade sin vandringsstaf, för att icke mer upptaga den här i tiden. Hans tjenstgöring vid läroverket härstädes tog sin början redan höstterminen 1840.

I anledning af dessa vakanser förordnades vid höstterminens början Kaptenen och Riddaren *Sam. Lidman* — som äfven under förra vårterminen tjenstgjorde härstädes i samma egenskap — att uppehålla Lektor *Enbloms* tjenst samt Mag. *C. C. Berg* och Studeranden vid Upsala Universitet *E. Westerlund* att, likasom under flere terminer förut, tjenstgöra såsom vikar. Adjunkter vid läroverket. Derjemte förordnades, i anseende dertill att duplicering blef nödvändig inom 3:e och 4:e klasserna, Studeranden vid Upsala Universitet *C. E. Roberg* att tjenstgöra såsom extralärare. Alla dessa förordnanden gällde för höstterminen, men förnyades sedan vid vårterminens början. Också har den fördelning af undervisningsgöromålen, som vid höstterminens början uppgjordes med fästadt afseende på dessa förordnanden, hufvudsakligen förblifvit gällande under hela läsåret. Den innefattas i följande uppgift:

Rektor, Lektorn *E. G. Björling*: Matematik för klass. VIII—VI, med något biträde af Adjunkten *Wulff* (se nedanf.).

Lektorn, Doct. *J. P. I. Tellbom*: Filosofi; Svenska med skrifning för klass. VIII—VI, med undantag af real-liniens af 6:te klassen *särskilda* hemscripta hvarannan vecka.

Lektorn, Prosten *J. F. Norman*: Grekiska för klass. VIII och VII, med något biträde af Adj. *Hvasser* (se nedanf.), samt VI och V.2.

Lektorn, Prosten *L. Westerlund*: Hebreiska; Christendom för VIII—VI och V.2.

Lektorn, Magr *J. S. Löfberg*: Historia o. Geogr. för VIII—VI och klassiska linien af V.2.

Lektorn, Magr *A. L. Mossberg*: Latin för VIII och VII, med något biträde af Adj. *Westholm* (se nedanf.), samt VI.2; Latinskrifning med desamma.

Lektorn, Magr *C. H. Johanson*: Naturvetenskap för VIII—V; Real-liniens af 6:te klassen särskilda Svensk-skrifning hvarannan vecka.

Vikar. Lektorn, Kapten *Sam. Lidman*: Franska med skrifning för VIII—VI. Engelska för VIII—V.

Adjunkten, Conrektorn *D. Olauson*: Latin för VI.1 samt V och IV, jemte Latin-skrifning för VI.1.

Adjunkten Magr *H. E. Lyyberg*: Christendom för V.1 och IV—II; morgonbönerna med dithörande bibelförklaring.

Adjunkten *S. H. Rathsman*: Tyska för VIII—VI, jemte skrifning med realisterna i VI; Franska för V och IV samt Svenska (med skrifning) för V och den ena (den «Franska») afdelningen af IV.

Adjunkten Magr *F. J. L. Wulff*: Matematik för V och real-linien af IV, äfvensom (biträde vissa timmar) för VI och VII; Kalligrafi med 4:e klassens realister.

Adjunkten Magr *C. A. Hvasser*: Grekiska för IV, V.1 och (biträde vissa timmar) VII; Tyska för V och den ena (den Franska) afdelningen af IV jemte skrifning med real-linien af V; Kalligrafi med 4:e klassens Classici.

Adjunkten Magr *P. Ax. Peterson*: 2:a klassens undervisning utom i Christendom samt Kalligrafi och Teckning; Svenska och Tyska för Latinlinien af III, Latinskrifning med den ena hälften af V.1.

Adjunkten Magr *G. A. Westholm*: Historia o. Geogr. för III, IV och V (utom klassiska linien af V.2); biträde vissa timmar vid 7:de klassens undervisning i Latin; Latinskrifning med V.2.

Vikar. Adjunkten Magr *C. C. Berg*: 1:a klassens undervisning.

Vikar. Adjunkten *E. Westerlund*: Latin för III; Engelska för realisterna i III och IV; Matematik för III och (med något biträde af Herr *Roberg*) för klassiska linien af IV.

Extra-läraren *C. E. Roberg*: Svenska och Tyska för real-linien af III och «den Tyska» afdeln. af IV; Naturvetenskap för III och IV; biträde vissa timmar vid klassiska liniens af IV undervisning i Matematik; Latinskrifning med hälften af V.1.

Ordin. Ritläraren *T. C. Körner*, utom Teckning, Kalligrafi med klass. II och III.

Undervisningen i Musik och Sång tillhörde, som vanligt, ordinarie Läraren, Musik-Direktören *J. G. Nordvall*, samt ledningen af öfningarne i Gymnastik och Fäktning ordin. Läraren *K. T. Warenberg*.

Antalet af lärotimmar pr vecka, som genom denna fördelning tillkommo de särskilda lärarne, blef för Adjunkt 28 till 31, med skälig minskning för dem, som en större andel i korrigeringen af hemscripta tillföll; för Lektorer, som icke äro Domkapitels-ledamöter, 19 à 20; för öfrige Lektorer 17 à 18, med minskning till 15 för Lektorn i Latin, som ensam ansvarade för Latinskrifningen med klass. VIII—VI.2, och med betydligare minskning för Lektorn

i Filosofi och Svenska, ej allenast derföre att han ensam ansvarade för den Svenska skrifningen med klass. VI—VIII (med det ringa undantag, som ofvan blifvit nämndt), utan ock af det skäl att han, som ej ingått på nya aflöningsstaten, icke kan tillförbindas lemna annan eller lägre undervisning, än den honom på grund af innehafvande äldre fullmakt åligger. För Rektor blef tim-antalet 15 pr vecka. — Öfningslärarnes tim-antal på lärorummet blef i det aldranärmaste detsamma som under förra året, neml. 10 till 11 i veckan.

Att vid vårterminens början ingen anmärkningsvärd förändring af förenämnda fördelningsplan, och icke ens någon förändring af höstterminens lektions-schema blef behöflig, är en lika lycklig som — åtminstone härstädes — under en längre tid ovanlig företeelse. Också kan jag icke underlåta att vid detta tillfälle bland verkande orsaker dertill särskildt och med skyldig erkänsla omnämna det förhållandet, att sedan i November månad det blifvit kändt, att Lektor *Enblom* nödsakades för sjukdom begära tjänstledighet äfven för vårterminen, och Kapten *Lidman* anmält sig vara förhindrad att längre än till höstterminens slut fortfara med vikariatet för honom, samt till följd deraf annonser om den lediga Lektors-vikarietjensten skyndsamt införts (och sedermera flere gånger förnyats) i både Stockholms- och Upsala-tidningar, men detta oaktadt icke mer än en sökande — och nemligen en 21-årig yngling, som blifvit student 1860 — anmält sig före vårterminens början, så åtog sig då, uppå Rektors framställning, Kapten *Lidman* beredvilligt att äfven under vårterminen härstädes tjänstgöra. Att offentligen härmed uttala läroverkets ökade förbindelser till honom för denna hans beredvillighet i nödens stund, är allenast hvad pligt och skyldighet fordra.

Kort efter vårterminens början inträffade — såsom redan förut på ett ställe blifvit antydt — ett förhållande, som under någon tid ganska störande inverkade på undervisningens jemna gång. Lärarne funno sig nemligen, den ene efter den andre, genom tillfälliga åkommor och sjukdomar, somliga af ganska hotande art, försatta utom verksamhet för en eller flere veckor, och nemligen till ett sådant antal af *på en gång* frånvarande lärare, att detsamma, under 2:ne veckors tid i Februari månad varierade mellan 4 och 7 (det sistnämnda likväl allenast under några få dagar). Till en början uppehölls undervisningen, så godt sig göra lät, af de friska lärarne utan främmande biträde, men sedermera — likasom äfven under någon tid af höstterminen, af liknande anledning, hade skett — med biträde af tjänstvillige personer utom läroverket, ibland hvilka här med erkänsla må nämnas Consistorii-Amanuensens och Comministern Magr *A. Arhusiander*, Seminariiföreståndaren *P. Pettersson* och Studeranden vid Upsala Universitet *C. Björbling*, hvilka äfven tillföre vid åtskilliga tillfällen gjort läroverket enahanda tjänst. Slutligen likväl, då 2:ne af lärarne befunnos så hårdt angripne, att de — i lyckligaste fall — icke på flere veckor skulle kunna göra tjänst, täcktes H. H. Ephorus särskildt förordna vikarierande Collega vid lägre elem.-läroverket i Arboga *L. T. Sundell* att tills vidare såsom extralärare härstädes tjänstgöra. Denna hans tjänstgö-

ring räckte från d. 19:e Febr. till och med den 15:e Mars, och uppehölls under denna tid undervisningen med hans biträde af läroverkets lärare efter en för tillfället uppgjord, från den förutnämnda mycket afvikande, fördelningsplan, för hvilken likväl någon särskild redogörelse vid detta tillfälle icke torde vara af nöden. Nu, när alla dessa farligheter åter en gång äro lyckligt öfverståndna, må vi samnerligen ega stora anledningar att till HONOM, som i nåd och vishet leder våra öden, samfäldt hembära lof- och tacksägelse för den öfver all förväntan lyckliga utgången.

Såsom klassföreståndare hafva följande lärare under året fungerat: för 6:te klassens högre afdelning Lektor *Mossberg*, för den lägre Lektor *Johanson*; för 5:te klassens högre afdelning Conrektor *Olauson*, för den lägre Adjunkten *Wulff*; för 4:de klassens «Franska afdelning» Adjunkten *Rathsman*, för den «Tyska afdelningen» Adjunkten *Hvasser*; för 3:e klassens Latin-afdelning Adjunkten *Lyrberg*, för real-afdelningen Adjunkten *Westholm*; för de båda nedersta klasserna deras klasslärare, neml. Adjunkten *Peterson* för 2:dra och vik. Adjunkten *Berg* för 1:a klassen. Undantag härifrån gör likväl i viss mån den förenämnda tiden, hvarunder Hr *Sundell* tjenstgjorde vid läroverket. — För 7:e och 8:e klasserna har, nu som förr, någon särskild klassföreståndare till Rektors biträde icke ansetts behöfelig; men den närmare tillsynen öfver så väl dessa som öfriga klassers lärjungar har, som vanligt, varit fördelad emellan samtliga Lektorer och Adjunkter, till lättnad för Rektor och Klassföreståndarne.

Till ordinarie innehafvare af den genom Adjunkten *W. A. Walls* frånfälle ledigvordna tjenst vid läroverket har Consistorium under innevarande Maj månad utnämnt Magr *C. J. Tengman*, som förlidet år vid samma tid utnämndes till 2:dre lärare vid stadspeagogien i Nora.

Vidkommande dernäst

Lärjungarne,

så torde, enär de mera speciela detalj-uppgifterna komma att särskildt insändas till Kongl. Ecclesiastik-Departementet efter läsårets slut, följande anteckningar vid detta tillfälle göra tillfyllest.

Lärjungarnes antal vid förra vårterminens afslutande var 248, sedan en hoppgifvande 15-årig yngling i 2:dra klassen, *Carl Gustaf Blomqvist*, efter föga mer än en läsetermins vistelse vid läroverket hade d. 4:e Juni, således under tiden mellan förra årsberättelsens utgifvande och nämnde termins slut, affidit i sitt föräldrahem i följd af en långvarig bröstsjukdom. Bland de 33 lärjungar, som sedan dess intill denna dag härifrån afgått, hafva följande 8 — samtliga tillhörande 8:de klassen (klassiska linien) — efter aflagd examen blifvit till Universitetet i Upsala dimitterade, nemligen:

d. 23:e sistl. November afgångne:

<i>Samuel Otto Karlsson</i>	född 1839 Mars 16,
<i>Anders Fredr. Johansson</i>	“ 1836 Dec. 28,
<i>Carl Mauritz Sjöholm</i>	“ 1842 Juli 19;

d. 7:e i denna månad:

<i>Carl Ludv. Fredr. Wettergren</i>	“ 1842 Aug. 30,
<i>Wilhelm Theod. Amark</i>	“ 1843 Juni 23,
<i>Alfr. Theodor Dehlgren</i>	“ 1842 Nov. 14,
<i>Carl Fredrik Möller</i>	“ 1842 Jan. 24,
<i>Eric Benjamin Tersmeden</i>	“ 1841 Juli 2.

Utan examen hafva 2:ne lärjungar afgått, bägge från 6:te klassen (klassiska linien), för att på enskild väg beredas till undergående af studentexamen. — Genom dödsfall har läroverket under samma tid förlorat 3:ne af sina lärjungar, nemligen under julferierna gossen *Edvard Dybeck* i 1:a klassen, nära 10 år gammal, som d. 24:e December gick ned sig på svag is, och under vårterminen d. 31:a Januari *Gustaf Adolf Emanuel Lindqvist* i 3:e klassen, nära 12 år, och sistl. Påskdag *Anders Fredrik Silfverling*, från Arboga, i 5:e klassens öfra afdelning och vid nyss fyllda 17 år, bägge i sina föräldrahem och i följd af långvarig sjukdom. — Bland de öfrige afgångne hafva 2 anmälts att öfvergå till annat offentligt elementarläroverk, en till Lyceum i Upsala, en för att söka inträde vid Slöjdskolan i Stockholm, 5 till handel eller bruksrörelse, en på apotek, 2 till jordbruk, en till sjömansyrket, 4 för att ingå i «praktiskt yrke» (antingen omedelbart eller efter föregången särskild beredelse dertill), en utan anmältdt ändamål, och 2:ne hafva för långvarig ögonsvaghet måst afbryta sina studier.

Deremot inskrefvos under höstterminen 30 ynglingar — nemligen 3 i 4:e klassen, 6 i den 3:dje, 13 i den 2:dra och (anmärkningsvärdt nog) allenast 8 i 1:sta klassen — och under vårterminen 3:ne, hvaraf 1 i 3:e klassen och de öfriga i den 1:sta; hvarförutom en yngling, som under förra läsåret hade afgått, vid höstterminens början hit återkom. — Och är således denna dag hela lärjungeantalet 249. Af dem tillhöra 11 den 1:a klassen, 46 den 2:dra, 50 den 3:dje, 23 den «Tyska» och 29 den «Franska» afdelningen af 4:e klassen, 32 den lägre och 17 den högre afdeln. af 5:e klassen, 23 den lägre och 12 den högre afdeln. af 6:e klassen samt, efter de nu sednast till Universitetet afgångne, allenast 6 den 7:e klassen. — I 3:e klassen är antalet lärjungar på real-linien 23, i 4:e klassen 6, i 5:e klassen 8 och i 6:e klassen 6. I den sistnämnda, men också blott i den, finnas ännu lärjungar kvar, som läsa Latin med befrielse från Grekiskan: deras antal är 9. Hebreiska läsa blott 7 af de nu kvarvarande. — Från klassiska till reala linien hafva under detta läsår 5 lärjungar öfvergått — nemligen 1 i 3:e, 2 i 4:e, 1 i 5:e och 1 i 6:e klassen —, men ingen från reala till klassiska linien. — Hela antalet af lärjungar, som under höstterminen tillhörde läroverket, var — enligt examens-katalogen vid densammas slut — 263; under vårterminen har det utgjort 257.

I anseende till Domkyrkans reparation och ombyggnad, hafva under de 3 föregående läseåren — såsom ock i de förra årsberättelserna blifvit nämndt — 3:ne af läroverkets rum, neml stora lärosalen och rummen näst intill, varit upplättna till begagnande för de allmänna gudstjensterna och andra Domkyrkans behof. Samma förhållande fortfor äfven i början af detta läseår och intill Söndagen d. 40 sisl. November. Denna dag, Märten Luthers födelsedag, förrättades invigningen af Domkyrkan i sitt restaurerade skick; och hafva sedan dess gudstjensterna åter hållits i detta numera i sanning härliga HERrans tempel, och läroverket åter blifvit i tillfälle att fritt begagna samtliga rummen i lärohuset. Der hafva ock sedan dess icke mindre än 14 rum — och nemligen alla dessa på en gång åtskilliga timmar i veckan — varit begagnade för undervisningen.

Kort efter förra läseårets slut anmälde Consistorium hos Kongl. Öfverintendents-embetet behofvet af en ny gymnastikbyggnad härstädes och anhöll — efter det att tjenlig plats äfven blifvit utsedd för byggnaden — att ritning och kostnadsförslag dertill måtte genom bemalte Embetes försorg varda uppgjorda. De till följd deraf genom Conduktören Herr A. R. Pettersson, efter besök på stället, upprättade förslag hafva sedermera varit öfverlemnade till Collegii utlåtande och blefvo slutligen de första dagarne af innevarande månad af Consistorium — som under tiden äfven inhemtat nämnde Conduktörs yttrande öfver en af Collegium gjord hemställan — återsända till Öfverintendents-embetet, för att genom dess försorg varda hos Kongl. Majt till nådig stadfästelse anmälda. Vi kunna således nu mera med tillförsigt hoppas, att olägenheterna, som detta läroverk nog länge måst vidkännas i följd af bristande utrymme för de gymnastiska öfningarna, snart skola varda afhulpna.

Sedan under förlidet års vår- och sommarmånader gas-inrättning här i staden blifvit anlagd, väcktes kort efter höstterminens början fråga om införande af gasbelysning i läroverkshuset i stället för den dittills använda oljebelysningen medelst moderatör-lampor. Som man likväl — af skäl, som ofvan blifvit antydda — funnit nödvändigt att äfven under detta läseår så mycket som möjligt undvika läsning vid eldsljus inom skolan, och fördenskill anläggningskostnaden, efter det upprättade förslaget, syntes alltför dryg i förhållande till behofvet som var förhanden; stadnade man omsider vid det beslut att, jemte uttryckande af sin öfvertygelse om önskligheten af gaslysning införande härstädes, så fort medel dertill skäligen kunde begäras, för tillfället låta med hela saken anstå.

Några synnerliga åtgärder i öfrigt för undervisningslokalernas förbättring härstädes hafva icke under detta år funnits af behofvet påkallade. Det säger sig sjelft, att omkostnader äfven under denna tid blifvit gjorda af Byggnadskassan för lärohusets vidmakthållande och partiela renovation, der sådan varit af nöden. —

Bland artiklar tillhörande »undervisnings- och annan materiel», som under året blifvit inköpta med läroverkskassans medel, må här nämnas följande: Stativ m. m. till ett spegel-telescop, som förlidet år inköptes; ett antal nya läs-

pulpeter efter den år 1855 antagna modellen, till completering af det förut befintliga antalet; några nya lampställningar med tillbehör, motsvarande ändamålet att genom förökadt antal lampor åstadkomma en starkare belysning än förr i lärosalarne; några nya svartmålade anslags- eller räknetaflor med tillhörande ställningar; ett större skåp med glasdörrar, till förvaring af den histor.-geografiska undervisningens materiel; ett mindre dito för växt-anatomiska preparater; en fogeläggsamling; en fascikel af 375 st. Pyreneiska växtarter, insamlade af Mag:r Docens *J. E. Zetterstedt* i Upsala; 4 fasciklar af 110 st. växter hvardera från vestra Sverige, insamlade af Rektor *L. Forelius* i Säther; 3 ex. af *Anderssons* väggtaflor (för den botaniska undervisningen); *Schnitzlein, Iconographia famil. natural. regni vegetab.* häft. I—XIV (utur framl. Adjunkten *Walls* boksamling); 4 ex. af *Mignet's hist. de la révolution Française depuis 1789 jusqu'en 1814*; 6 ex. af *Bjursténs Öfversigt af Sv. språkets och litteraturens hist.* Band. II (läsboken); *Nermans och Edelsvärds* Tidskrift för Byggnadskonst och Ingeniör-vetenskap, årg. 1859 och fortsättning efter årg. 1860 (hvilken sistnämnde förl. år inköptes); 108 st. plancher till *Nilssons* Skandinav. Fauna samt några mindre artiklar för undervisningen i Teckning.

Bland gåfvor till läroverket, dess samlingar och bibliotek får jag med tacksamhet nämna:

Från Kongl. Ecclesiastik-Departementet: *Mandelgrens* Monuments Scandinaviques du moyen age, Livr. 1 och 2; *Chemnitz*, Gesch. des Schwed. Kriegs in Deutschland, 7:e Lief.; *Dybecks* Run-urkunder 2:a saml., häft. 4 och 5, samt 1:a häftet ny följd af samma verk; *Hahrs* karta öfver Sverige, 3:e och 4:e häft. (blad. 5—8); *Olai Petri* Svenska krönika; Svenskt krigshistoriskt Arkiv, 2:a bandet; *Rydqvist*, Svenska språkets lagar, 4:e häftet (2:a bandets 2:a h.), och — till præmii-utdelning — 3 ex. af samma häfte; — från Svenska Akademien: Dess handlingar, Del. 33 och 34; från Kongl. Vetenskaps-Akademien: *Fries's* ätliga och giftiga svampar, häft. 1 och 2; — Presteståndets protokoller vid riksdagen 1859—60, Band. 5—8 jemte register; — från Universitetet i *Christiana*, utom åtskilligt universitetstryck för 1862, *Schübeler's* die Culturpflanzen Norwegens; — från framl. Prosten *O. F. Wahlins* sterbhus: Grunddrag till Moralthologien af *F. Sartorius*, Afdeln. 1—3, och *Schoettgenii* Lex. Græco-Latinum; — Åtskilliga dels nya, dels i förbättrade upplagor utgifna läse- och undervisningsböcker, af *Förläggarne*; — af Boktryckaren Hr *A. F. Bergh*: 1861 års Westerås-tryck; — af ynglingen *C. Gust. Bjuggren* (förr lärjunge vid detta läroverk): en Kinesisk bok, inköpt af honom under vistelse i det aflägsna landet; — från framl. Brukspatronen *C. E. Öbergs* sterbhus: ett större Turkiskt silfvermynt, prägl. i Constantinopel år 1106 e. H.; — af Guldsmiden Hr *Kjellberg*: ett Judiskt silfvermynt (en sikel) och ett Kufiskt dito, prägladt i staden Samarkand.

Såsom i förra årsberättelsen antyddes, vågade vi icke mera, efter vår oförgätlige landsman *C. W. Pålman's* i Amerika bortgång med döden i början af

förl. år, påräkna någon tillökning från det hållet af den rikhaltiga samling af Amerikanska böcker och skrifter, som han i lifstiden af sällspord ömhet för sin fädernestads bibliothek förärat detsamma. Likväl har äfven efter hans död ett sådant minne af honom kommit oss tillbanda. Ifrån hans sterbhus aflemnades nemligen d. 23 sisl. Juli genom den bortgångnes broder, Handlanden Hr *Theodor Pålman* här i staden, en samling Amerikanska böcker och skrifter, utgörande omkring 60 volymer; och får jag deribland särskildt nämna exempelvis följande: *Transactions of the Literary and Philosophical Society of New-York*, Vol. I. 1815; *Annual report of the City of New-York for 1858 and 1859*, 6 Band; *69:th Annual report of the Regents of the University of the State of New-York*, Albany 1856; *Proceedings of the Academy of Natural Sciences of Philadelphia*, 1860; *Old New-York*, by *John W. Francis*, New-York 1858; *Anniversary Discourse before the New-York Acad. of Medicine*, by *J. W. Francis*, ibid.; *A collection of the Acts, Deliverances and Testimonies of - - - the Presbyterian Church from its origine in America to the present time*, by *Sam. I. Baird*, Philad. 1858; *The constitutional History of the Presbyterian Church in the United States of America*, by *Ch. Hodge*, Part. I, 1705 to 1741. Philadelphia; *Presbyterianism, the truly primitive and Apostolical Constitution of the Church of Christ*, by *Sam. Miller*, Philad.; *The utility and importance of Creeds and Confessions*, by *Sam. Miller*, ibid.; *Old and new Theology*, by *James Wood*, ibid.; *Our Theology in its developments*, by *E. P. Humphrey*, ibid.; *The Lord's Day*, by *W. M. Blackburn*, ibid.; *The life and labours of Dan. Baker*, by *W. M. Baker*, ibid.; m. fl. — Derjemte hafva nya bidrag ingått från ett och annat vetenskapligt samfund i Amerika, såsom: *Smithsonian Contributions to Knowledge*, Vol. XII, tr. 1860; *Annual report of the board of Regents of The Smithsonian Institution*, 2 Voll., Washingt. 1860; *2:d report of a Geological reconnoiss. of Arkansas*, by *D. D. Owen*, Philad. 1860; *The human Will*, by *I. P. Espy*, Cincinn. 1860; m. fl.

Främsta rummet ibland de gåfvor, som under året kommit detta läroverk till godo, intager dock onekligen följande

Præmii-donation.

Af ett sällskap här i staden, som är känt under benämningen »*Karlsbröderna*», beslöts vid sammankomsten på dess Högtidsdag detta år d. 29:e sisl. Januari, »att tills vidare hvarje år vid sammankomsten på högtidsdagen göra insamling till ett præmium, för att, under benämning af *Karlsbrödernas præmium*, vårterminen samma år tilldelas någon behöfvande och hoppgifvande yngling i 6:e eller 7:e klassen af det härvarande högre elementarläroverket», samt att detta præmium skulle öfverlemnas till Rektor, hvilken i förening med lärarekollegiet egde att utse den yngling, som præmiet skulle tillfalla. Protokollsutdrag härom öfverlemnades en tid derefter till Rektor af sällskapets ordförande, Hr Stadsläkaren och Riddaren Dr *L. M. Altin*, och på samma gång en summa af etthundra Rdr Rmt, utgörande præmiets belopp för innevarande år. — Præmiet kommer att vid terminens slut bortgifvas i enlighet med Gifvarnes föreskrift. De vilja ingen tacksägelse i ord för sin välgerning. Mätte

de ynglingar är efter år, som blifva delaktige deraf, städse komma att utgöra *levande vedermälen af tacksamhet* för en donation, som i sanning är väl egnad att bereda välsignelse åt det uppväxande släktet!

Bland *inkomna handlingar*, sedan förra årsberättelsen afgafs, får jag särskildt nämna: Årsprogrammer för det förra läroåret från samtliga högre elementarläroverken i riket, utom från dem i Norrköping och Westervik, samt berättelse om Tekniska elementarskolan i Örebro för dess 4:e läroår (1860—61); — *från Efors-embetet*: Norska och Danska läroverksprogrammer (strödda) för åren 1858, 1859 och 1860—61, till ett antal af 34 st.; — och *från Consistorium*: afskrift af Kongl. Br. d. 12:e Juli 1861, som bestämmer arfvodet för Bibliotekarien härstädes till 200 Rdr Runt; skrifvelse, hvarigenom Collegium — i följd af Kongl. Maj:ts nåd. remiss till Consistorium af Rikets sednast församlade Ständers underd. anmälan angående nödig förändring i dispositionen af vissa äldre, till förmån för lärare vid elementarläroverken gjorda donationer — anmodades att afgifva yttrande i fråga om användningen hädanefter af den år 1762 af framl. Assessoren *J. Westman Jac:son* stiftade donation till förmån för »Gymnasii-Adjunkten», hvars befattning numera upphört. (Collegii yttrande afgafs d. 28:e sistl. Mars).

Beträffande *Examina* får jag nämna, dels att offentlig hösttermins-examen med de 5 lägre klasserna förrättades Tisdagen d. 17:e inst. December kl. 9—12 f. m. inför H. H. Ephorus Herr Doktorn och Biskopen och i närvaro af Consistorii Ledamöter såsom Testes, dels att den vanliga års-examen med läroverkets samtliga fasta klasser, enligt Ephori förordnande, kommer att försiggå Thursdagen den 5:te instund, Juni. Och har H. H. Ephorus behagat meddela mig, att, jemte det Han sjelf ämnar öfvervara och leda denna examen, Han är sinnad att till densamma bevittnande inbjuda så väl Consistorii Ledamöter som ock Öfverstlöjtnanten och Sekund-Chefen för Kongl. Lifregementets Grenadier-Corps, Riddaren af Kongl. Svärds-Orden, m. m. Herr *M. VON KNORRING*, f. Landssekreteraren, Riddaren af Kongl. Nordstjerne-Orden Herr Mag. *A. W. AHLBORG*, Stadens Borgmästare Herr *G. F. EKHOLM*, f. Rektorn, Prosten och Kyrkoherden i Romfartuna, Ledamoten af Kongl. Wasa-Orden, Herr Mag. *L. E. BOBERG* samt f. Rektorn, Prosten och Kyrkoherden i Skultuna Hr Mag. *C. F. WALL*. Förhoppningen, att äfven Landshöfdingen m. m. Herr Stats-Rådet *SILFVERSTOLPE* skulle komma att öfvervara denna examen, har blifvit tillintetgjord, sedan han i dessa dagar för sin helsas vårdande måst företaga en utrikes resa. — Och kommer ifrågavarande examen att hållas dels på förmiddagen kl. 9—1 med klass. 5 och 6, kl. 9—12 med de öfriga, dels på eftermiddagen kl. 4—6, hvarefter omedelbart följer uppvisning i gymnastik och fäktning. Dagen derefter hålles slutöfning i sång och läroåret avslutas å tid, som nedanföre skall sist tillkännagifvas.

Dessförinnan må jag här ock slutligen gifva tillkänna, att Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med det från H. H. Ephorus ingångna underdåniga förslag, behagat d. 2:e d:s i nåder förordna Eloquentiæ Lectorn härstädes Herr Magr. *ARON LUDVIG MOSSBERG* att ifrån den tid, nu tillförordnade Rektorn vid detta läroverk frånträder sin befattning såsom sådan, och intill den 1:a Juli 1867 Rektorsembetet härstädes förvalta. Nämnede tidpunkt infaller den 1 nästk. Augusti. — Må det ock tillåtas den hittills tillförordnade, då han härmed avslutar den sista af de årsberättelser, som han under sitt 7-åriga rektorat vid detta läroverk haft att afgifva, må det tillåtas honom att i all ödmjukhet offentligen här uttala ej allenast sin djupa tacksambet för det afseende H. H. Ephorus äfven denna gång behagat fästa vid den ringe tjenarens uttryckta önskan, utan ock sin innerliga tillfredsställelse öfver Rektors-embetets öfverflyttande på en man, hvars synnerliga skicklighet för detta embetes förvaltning af ingen, som honom känner, kan betvivlas! Lycka och välsignelse i detsammes utöfning är hvad jag — med många — af troget hjerta honom tillönskar.

II. Lägre elementarläroverket i Sala.

(Uppgift af vik. Rektorn, Collega *G. Arpi*).

Dagens indelning för undervisningen har under detta läseår varit densamma som under de närmast föregående. Lästimmarne hafva således varit kl. 7—9 och 10—1 på förmiddagarne samt kl. 3—4 på Måndags- och Thorsdags-eftermiddagarne. De tvenne lägsta klassernas lärjungar hafva varit lediga kl. 7—9 Thorsdagar. Öfningstimmarne för Musik och Gymnastik hafva varit förlagda på eftermiddagarne. Till morgonbönen med bibelläsning och förklaring har, som vanligt, halftimman näst före läsningarnes början varit egnad. Ledningen af dessa andaktsöfningar har varit lika fördelad emellan Rektor och hvardera Kollega.

Under höstterminen har undervisningsskyldigheten varit emellan Lärarne fördelad på det sätt, att Rektor *Westman* undervisat i Christendom 3 timmar, i Historia och Geografi 9 timmar, i Svenska 10 timmar samt i Matematik 2 timmar, tillsammans 24 timmar i veckan; Kollega *Arpi* i Latin 10 timmar, i Christendom 7 timmar, i Matematik 5 timmar, i Kalligrafi och Teckning 4 timmar, i Svenska 2 timmar, tillsammans 28 timmar i veckan; Kollega *Wallstersson* i Tyska 10 timmar, i Engelska 3 timmar, i Matematik 10 timmar, i Naturvetenskap 5 timmar, tillsammans 28 timmar i veckan. Under vårterminen har v. Rektor *Arpi* undervisat i Latin 10 timmar, i Christendom 8 timmar, i Matematik 4 timme, i Kalligrafi och Teckning 3 timmar, i Svenska 2 timmar, tillsammans 24 timmar i veckan; Collega *Wallstersson* i Tyska 10 tim-

mar, i Engelska 3 timmar, i Mathematik 10 timmar, i Naturvetenskap 5 timmar, tillsammans 28 timmar i veckan; v. Kollega *Nilsson* i Kristendom 1 timme, i Historia och Geografi 9 timmar, i Svenska 10 timmar, i Mathematik 5 timmar, i Kalligrafi och Teckning 3 timmar, tillsammans 28 timmar i veckan. Skriföfningarne hafva försiggått på lärorummet och rättats af läraren i ämnet.

Som de flesta lärjungar, hvilka fortsätta sina studier utöfver omfånget för detta läroverk, härifrån afgå till Westerås, så iaktages här, beträffande läroböcker och klasskurser, i det närmaste det, som blifvit bestämdt för motsvarande stadium af Westerås läroverk.

Angående lärjungarnes arbete med hemlexor kan antagas, att 3:e klassens lärjungar behöfva derpå använda 2 timmar, de öfriga 1 à 1½ timme dagligen.

Rektor, Mag:r *J. G. Westman* har under vårterminen för sjuklighet åtnjutit tjänstledighet, och under samma tid Kollega *J. G. Arpi* uppehållit de med Rektorstjensten förenade göromål, samt Studeranden vid Upsala Universitet *A. O. Nilsson* ett Kollegat. Löjtnanten *F. Aminoff* har under året tjänstgjort som vice Gymnastiklärare.

Under höstterminen var Rektor *Westman*, och under vårterminen v. Kollega *Nilsson* klassföreståndare i 3:e klassen; under hela läroåret Kollega *Wallstersson* i 2:a, och Kollega *Arpi* i 1:a klassen.

Under sistl. sommarferier afdingo 5 lärjungar till högre läroverk, 6 till praktiska yrken samt en med döden. Vid höstterminens början inskrefvos 5 i första och 3 i andra klassen. Under vårterminen blefvo 5 inskrifna i första klassen. Lärjungarnes antal under vårterminen har utgjort 51.

Kongl. Maj:t har fastställt kostnadsförslag och ritning till nytt lärohus.

Undervisningsmaterielen har blifvit tillökad med 2:ne häften af Anderssons Väggtaflor för åskådningsundervisning i botanik samt 25 st. trädgeväv.

Höstterminen, som börjades den 30 Aug, afslutades efter offentlig examen den 18 Dec. Såsom ledare och vittnen voro dervid närvarande: Inspektor, Herr Contractsprosten *Fant*, Herr Bergshauptmannen *Sevén* och Herr Kyrkoherden *Lindborg*. Vårterminen börjades den 18 Jan. och kommer, enligt H. H. Ephori förordnande, att afslutas d. 6:e instundande Juni.

Sala den 15 Maj 1862.

III. Lägre elementarläroverket i Arboga.

(Uppgift af utn. Rektor, Mag. L. H. Afzelius.)

Undervisningen:

Enligt Kongl. Maj:ts Nåd. Br. af den 24 Maj sistl. år, trädde Arboga Stads-skola i verksamhet såsom treklassigt elementarläroverk vid början af nu till-

ändagående läseår. Höstterminen börjades den 29 Augusti och afslutades den 18 December. Vårterminen börjades den 18 Januari och kommer att afslutas den 6 instundande Juni.

Enligt den af H. H. Ephorus fastställda läseordningen hafva läsetimmarne, liksom under de närmast föregående åren, varit förlagda till förmiddagarne, kl. 8—10 samt 11—2, och dessutom för 3:dje klassen till Måndags- och Thorsdags-eftermiddagar kl. 4—5. Morgonbönen har börjat 20 minuter före 8; bönen efter slutade lärotimmar har Måndagar och Thorsdagar förrättats vid Gymnastiktimmans slut; öfriga dagar kl. 2. Öfningstimmarne för Sång hafva varit förlagda till Tisdags- och Fredags-eftermiddagar kl. 4—5; för Gymnastik till Måndags- och Thorsdags-eftermiddagar kl. 5—6.

Undervisningen har varit emellan Lärarne fördelad på följande sätt:

t. f. Rektor: Kristendom för klass. III (2 timmar), Latin och Engelska för klass. III, Svenska och Tyska för klass. II och III.

Vik. Kollega Arosin: Kristendom för klass. II (dessutom Bibl. Hist. för klass. III, 1 timma); Naturvetenskap, Historia och Geografi för klass. II—III; Svenska för klass. I (7 timmar; 4 af de 2:ne till Svenska läseöfningar anslagna timmarne har varit öfvertagen af vik. Kollega Sundell); Välskrifning för klass. I—II gemensamt, 4 timma; för klass. II—III gemensamt, 4 timma.

Vik. Kollega Sundell: 1:sta klassens undervisning utom i Svenska under ofvannämnda 7 timmar; Matematik för kl. II—III; Välskrifning för kl. I—III gemensamt, 4 timma; för klass. I—II gemensamt, 4 timma.

I följd af Latinska och Engelska språkens inträdande bland 3:dje klassens läroämnen, med frihet för lärjungarne att välja ettdera, äfvensom af den Rektor i Kongl. Läroverksstadgan medgifna befrielse från undervisningsskyldighet vissa timmar i veckan, har det varit nödigt att under 8 timmar i veckan sammanföra 2:ne klasser till gemensam undervisning. Sålunda hafva — förutom hvad ofvan är angifvet angående välskrifningstimmarne — under 2:ne timmar hela 1:sta och 3:dje klasserna, under 2:ne timmar 1:sta klassen och 3:dje klassens Realister undervisats tillsammans i Matematik. Till undervisning i Latin för de få lärjungar — inalles 5 —, som läst detta språk, hafva jemte ofvannämnda 2 timmar, då Realisterna undervisats i Matematik tillsammans med 1:a klassen, följande timmar varit anslagna: de båda eftermiddagstimmarne, då Realisterna läst Matematik och Naturvetenskap; de 2:ne timmar — Realiniens särskilda för Svenska —, under hvilka den liniens lärjungar varit sysselsatta med Svenska skriföfningar, samt de 4 timmar, då Realisterna läst Engelska och haft särskild undervisning i Tyska, under hvilka timmar den klassiska liniens lärjungar varit sysselsatta med explikationsöfningar på egen hand.

Antalet af undervisningstimmar, som efter denna fördelning tillkommit Lärarne, har varit: för t. f. Rektor 28 timmar i veckan, för de båda vik. Kollegerna 30 timmar hvardera.

Då, hvad Läroböcker och Klasskurser beträffar, med undantag af Åkerbloms Bibl. Hist. och Anderssons Inledning till Botaniken, här begagnas samma Läro-

böcker som vid h. elementarläroverket i Westerås, och de för samma läroverk för läseåret uppgjorda Klasskurser äfven här tjenat till efterrättelse; så torde få hänvisas till de uppgifter, som i detta hänseende komma att lemnas i redogörelsen för Westerås läroverk. Härvid bör dock, beträffande 3:dje klassen tilläggas, att, då åtskillige af densamma lärjungar — de nemligen, som förra läseåret tillhörde högre afdelningen af Stadsskolans 2:a klass — redan vid nämnda läseårs slut i de flesta ämnen absolverat de nu för 3:dje klassen bestämda pensa, dessa lärjungar fått fortgå utöfver dessa pensa och sålunda nu i alla ämnen, utom Engelska, afslutat äfven 4:de klassens kurs.

Beträffande det hemarbete, som varit lärjungarne ålagdt, har den tid, lärjungar med vanliga naturanlag derå behöft använda, varit: för 2:dra och 3:dje klasserna omkring $1\frac{1}{2}$ timma, för 4:sta klassen 1 timma.

Lärarne:

Under läseåret hafva följande Lärare tjenstgjort vid läroverket: Såsom tillförordnad Rektor: *Mag. L. H. Afzelius*, Rektor vid f. d. Stadsskolan, den 9 October 1864 befullmäktigad Kollega vid det nya läroverket, den 30 sisl. månad af H. Dom-Capitlet utnämnd till läroverkets Rektor; såsom vikarierande Kolleger: Studeranderne *S. J. Arosin* och *L. T. Sundell* (hvilken sednare dock, med anledning af flera bland Lärarne vid Westerås läroverk inträffade sjukdomsfall, under en kort tid af Vårterminen måst tjenstgöra vid nämnde läroverk, under hvilken tid hans undervisningsgöromål öfvertogos af Kollegan vid f. d. Stadsskolan *C. J. Östberg*; såsom t. f. Gymnastiklärare: v. Kollega *Arosin*; såsom t. f. Sånglärare: Musikdirektören *G. Wahlström*.

T. f. Rektor har varit Klassföreståndare för 3:dje, v. Kollega *Arosin* för 2:dra och v. Kollega *Sundell* för 4:sta klassen.

Lärjungarne:

Lärjungarnes antal i Stadsskolan under förra Vårterminen var 57, nemligen 26 i 4:sta och 31 i 2:dra klassen, af hvilka sednare dock en, hvilken på följande höst tog inträdes-examen vid Kongl. Krigs-Akademien, afgick kort före terminens slut. Af de öfriga 7 lärjungar i 2:dra klassen, som vid förra läseårets slut lemnade läroverket, afgingo: 3:ne till h. elementarläroverket i Örebro, 5:te klassen; 1 till h. elementarläroverket i Westerås, 3:e klassen; 1 för att ingå som elev vid mekanisk verkstad; 1 till sjömansyrket; 1 till minuthandel. Vid Höstterminens början inskrefvos 7 lärjungar, 4 i 2:dra och 3 i 4:sta klassen. Antalet under Höstterminen således 56. Af dessa afgingo vid terminens slut: från 3:dje klassen 2:ne, af hvilka den ena fått anställning som kontorist, den andra egnat sig åt landtmannayrket; från 2:dra klassen 1, som erhållit plats i minuthandel. Vid Vårterminens början inskrefvos 4, så att antalet för närvarande utgör 57, deraf 13 tillhöra den 3:dje, 23 den 2:dra och 21 den 4:sta klassen.

Skollokalen:

Denna befinner sig i godt skick och svarar, med afseende på lärjungeantalet, ännu fullkomligen mot behovet, samt i öfrigt mot de föreskrifter i afseende på lärorummens beskaffenhet, som Kongl. Läroverksstadgan innehåller.

Undervisningsmateriel:

Den undervisningsmateriel, som före detta läseår fanns vid läroverket, bestod hufvudsakligen, jemte en jord- och en himmelsglob, af väggkartor, hvaribland åtskilliga exemplar af Vexelundervisnings-Sällskapets karta öfver Sverige och Norrige, v. *Mentzers* större blindkarta öfver dito, v. *Mentzers* större karta öfver Finland, *Holle's* fysiska karta öfver Europa, o. s. v. Sedan läroverket fått af Herrar Brukspatronen *G. A. Holmqvist* och Bokhandlaren *G. Bergström* emottaga den välkomna gåfvan af 3:ne större, dyrbara globkartor, hvilka nämnde Herrar vid förra läseårets början benäget lemnade läroverket till låns, eger detsamma nu en temligen fullständig uppsättning af detta slags undervisningsmateriel. Af läroverkets egna medel hafva inköpts *Anderssons* och *Thedenii* Skolbotanik, *Anderssons* botaniska väggtaflor, 2 häften, samt *Hartmans* Flora.

En annan vacker gåfva, som under läseåret kommit läroverket tillhanda, må äfven med tacksamhet här omnämnas, nemligen en Äggsamling (Skand. Fauna) af 100 arter, deribland flera sällsynta, hvilken Herr Handlanden *Örström Jr* förärat läroverket tillika med en mindre samling andra naturalster, mynt och skådepenningar.

Examina:

Offentlig examen vid Hötsterminens slut förrättades den 18 December, dervid såsom ledare och vittnen voro närvarande: Inspector Scholæ, Hr Kontrakts-prosten Mag:r *H. J. Robson*, Herr Öfverste-Löjtnanten och Riddaren *O. Bergenstråle*, Stadsläkaren Doktor *W. Bergmansson* och v. Häradshöfdingen Mag. *Th. Elfstedt*. Den offentliga årsexamen är af *H. H. Ephorus* utsatt att hållas den 6 instundande Juni.

Arboga den 19 Maj 1862.

IV. Stadspedagogien i Köping.

(Uppgift af Rektor, Mag:r *M. Barkén*).

Till underdånig åtlydnad af Kongl. Maj:ts Nådiga föreskrift, får jag härmed i ödmjukhet afgifva följande berättelse om *Köpings* »Pedagogi's verksamhet» under nu snart tilländalupna läseår, rörande

a) Undervisningen:

Enär Kongl. Maj:ts Nådiga skrifvelse af den 22 Nov. 1861, rörande de numera s. k. Pedagogierna, först efter sistlidne hösttermins afslutande hit an-

kom; så börjades undervisningen, såsom förr varit öfligt och i enlighet med Kongl. Maj:ts för Köpings skola år 1843 utfärdade Nådiga ordningsstadga, den 23 September och afslutades den 16 December. Vårterminen började den 28 Januari och kommer att afslutas någon af dagarne i medlet af instundande Juni.

Läsetimmarne, som nu skola utgöra 30 i hvarje vecka, hafva varit förlagda på förmiddagarne kl. 7—9 och 10—1. Måndags- och Fredags-eftermiddagar kl. 3—4 har ungdomen öfvats i Sång, hvilka öfningar under större delen af vårterminen dock måst inställas i anseende till sånglärarens iråkade långvariga sjukdom. Då anslag lika litet finnes för lärare i teckning och gymnastik som för sång, har under detta läseår icke någon handledning uti dessa ämnen kunnat beredas lärjungarne.

Vid undervisningen hafva hufvudsakligen samma läroböcker varit begagnade som vid elementarläroverket i Westerås. Rektor och Kollega hafva undervisat hvardera i sin klass; likväl med det undantag, att Rektor under höstterminen undervisade lärjungarne äfven i Kollega-klassen uti Kristendom, hvaremot Kollega då undervisade dem som läste Latin, och under begge terminerna de Kalligrafiska öfningarne varit ledde af Rektor, likasom Kollega under samma termin lemnat undervisning i Grekiska. Lärjungarnes skriftliga uppsatser hafva af Rektor blifvit genomgångna och rättade.

b) Lärarne:

Rektor och Kollega hafva under båda terminerna varit klassföreståndare, hvar och en för sin klass.

c) Lärjungarne:

Lärjungarnes antal har höstterminen utgjort i Rektorsklassen 17, och i Kollega-klassen 9; under vårterminen 15 i Rektorsklassen och 8 i Kollegaklassen. Af de vid höstterminens början afgångna 13 lärjungar hafva 4 uttagit betyg, för att vid andra läroverk fortsätta sina studier, de öfrige afgått till näringarne. Deremot blefvo blott 8 inskrifne.

d) Skol-lokalen:

Denna är för lärjungarnes antal fullt tillräcklig, och någon förändring deruti har under året icke vidtagits.

e) Undervisningsmaterielen:

Härutinnan ingen anmärkningsvärd tillökning.

f) Examina:

Höstterminens examen hölls d. 16 December med alla lärjungarne på tvenne rum från kl. 9 f. m. till omkring kl. 4 e. m. under ledning af skolans Inspektor, Prästen, L. N. O. Herr Doktor *O. R. Bellander* och Komminister Herr *J. G. Stenman*. Dagen för denna termins examen är ännu icke bestämdt utsatt.

Köping den 14 Maj 1862.

V. Stadspedagogien i Nora.

(Uppgift af t. f. Rektor E. Brandberg).

Till åtlydnad af Kongl. Maj:ts Nåd. Bref af d. 22 Nov. 1861, får jag angående *Nora* Stadspedagogi och dess verksamhet under snart tilländagångna läsåår meddela följande:

Detta läroverk, som under namn af Mindre Stadsskola räknar sin tillvaro från början af 1600 talet, har under en tid af 178 år eller från 1654 till 1832 beständigt haft tvenne lärare, Rektor och Kollega; men ifrån sistnämnde år, då, med Kollega *Holmbergs* utnämning till Rektor, Kollegatjensten upphörde, har Rektor ensam, emot uppbärande (sedan 1836) af Kollegalönen, bestridt begge tjänsterna, tilldess skolan, genom Kongl. Brevet af d. 12 Nov. 1858 åter upphöjd till tvåklassigt Läroverk med namnet »pedagogi», emot slutet af Nov. 1859 erhöi en andre lärare och fördelades i 2 Afdelningar.

A. Undervisningen:

Höstterminen börjades d. 1 Sept. och afslutades d. 13 Dec.; vårterminen, börjad d. 3 Febr., kommer att afslutas d. 12 Juni.

Läsetimmarne hafva varit sålunda ordnade, att undervisningen, efter förrettad morgonbön med bibelläsning, tagit sin början kl. 7 och fortgått till kl. 9, hvarefter den åter fortsatt kl. 10—1 på förmiddagarne, med några minuters uppehåll kl. 8 o. 11, och från kl. 3 till 4 Måndags- och Thorsdags-eftermiddagar.

Följande läroböcker hafva blifvit begagnade: I Christendom: *Lindbloms* Kateches och *Åkerbloms* Bibl. Historia; i Historia o. Geografi: *Ekelunds* o. *Dahms* läroböcker i Svenska, *Wennerströms* lärobok i Allmänna och *Palmblad-Sörensens* i Geografi; i Matematik: *Björtings* Algebra, *Zweigbergks* Räknelära, *Bergii* Geometri och *Euklides*; i Naturvetenskap: *Berlins* Naturlära, *Anderssons* Inledning till Botaniken och Botanikens grunder af *Arrhenius*; i Svenska språket: *Brodéns* Språklära och *Cedervalls* Stilöfningar; i Tyska *Lyths*, och i Engelska *May's* Språklära.

De serskilda läroämnena hafva mellan lärarne varit på det sätt fördelade, att Rektor undervisat i Christendom 8 timmar, i Hist. och Geogr. 9, i Tyska språket 7, i Välskrifning 4 samt i Tyska och Svenska språkets skrifvande 4, in alles 32 timmar; Kollega i Matematik 16, i Naturvetenskap 6, i Svenska språkets Grammatik 8 och i Engelska 2, in alles 32 timmar i veckan. Detta antal af lästimmar, öfverstigande med 2 timmar i veckan det i ofvanberörde Kongl. Bref föreskrifna, kommer att med nästa läsåår förminskas, ehuru måhända för denna bergslagsort vore lämpligare, att, med terminernas förkortande, detsamma bibehölles. Korrigeraudet af lärjungarnes Svenska skriföfningar har varit lika fördeladt mellan båda lärarne; de Tyska hafva af Rektor blifvit rättade. — Under loppet af läsååret hafva nedanstående lärokurser blifvit genomgångna:

Nedra klassen.

- I Christendom:** Lexlag 1) Hela Katechesen med analyt. förklaring och valda psalmverser; 2) 3 Hufvudstycken. — Biblisk Hist.: Lexl. 1) Gamla och Nya Testamentets; 2) Gamla Testamentets.
- Historia:** Dahms lärobok: Lexl. 1) Gustaf II Adolf — Carl XV; 2) Carl Knutsson — Fredr. 1; 3) till Kalmar-Unionen. — Geografi: Lexl. 1) Europas politiska fr. Ryssland till Nederländerna; 2) Europas fysiska samt Statsindelningen, Norrige, Danm. o. Ryssland af dess politiska; 3) Land, haf o. öar samt Sveriges polit. till Norrland.
- Mathematik.** Arithmetik: Lexl. 1) fr. o. m. Sorträkning till Kedjeräkning; 2) Sorträkning t. o. m. Sammans. Reg.-de-tri; de öfrige olika kurser fr. o. m. Multipl. i hela tal till Enkel Reg.-de-tri. — Geometri: Lexl. 1) Repet. af Bergii Åskådninglära, 17 prop. af Euklid. Bok. 1; 2) Åskådningläran med Linearteckning.
- Naturvetenskap:** Lexl. 1) fr. 4:de t. o. m. 12:e Afdelningen samt Repet. af Berlins Naturlära; 2) till 7:de Afdelningen; 3) till 3:dje Afdelningen.
- Svenska språket.** Brodén's lärobok: Lexl. 1) 4:de o. 5:te kap. samt repetit. af det föreg.; 2) 1 o. 2 kap:n samt till verbets böjning på det 3:dje. Skriföfningar.
- Tyska.** Lyths lärobok: Lexl. 1) Det viktigaste af Formläran till Partiklarne. Explik. af sid. 95—113 i 11:te uppl.
- Välskrifning efter Engelska förskrifter.

Öfra klassen.

- Christendom:** Hela Katechesen med analyt. förklaring; valda psalmverser. Repet. af hela Bibl. Hist.
- Historia, Fäderneslandets:** Lexl. 1) fr. Christina t. o. m. Gust. IV Ad. efter Ekelunds lärobok; 2) Repet. fr. början till Adolf Fredr.; 3) fr. Carl XII till Carl XV efter Dahms lärobok. Allmän: Lexl. 1) fr. 3:dje Afdeln. af Gamla till 3:dje period. af Medeltidens eft. Wennerströms lärobok. — Geografi: Europas politiska fr. Belgien afslutad; 2) Tyskland — Portugal; 3) Finland — Belgien (Palmlblads lärobok).
- Mathematik.** Algebra: Lexl. 1) Till «Förberedande begrepp om eqvationer i allmänhet»; 2) till «positiva qvant. af bråkform». — Arithmetik: Lexl. 1) Repetit. t. o. m. Kedjeräkning; 2) fr. o. m. Enkel Reg.-de-tri t. o. m. Kedjeräkning; 3) Rabatt — Kedjeräkn.; 4) Sorträkn. o. Enkel Reg.-de-tri. — Geometri: Lexl. 1) Euklid. Bok. 4; repet. af föreg.; 2) Euklid. Böck. 2, 3, 4; 3) 18 prop:r af 1:sta boken o. repet.; 4) 1:sta boken.
- Naturvetenskap:** Lexl. 1) Anderssons Inledn. till Botaniken: Växtbeskrifningar fr. sid. 143 af 2:dra häft. till sid. 216 3:dje häft.; insaml. af 50 å 60 växtarter; 2) Arrhenii Botanikens första grunder, afslutad fr. 4:de kap., och fullständigare repet.; 3) Anderssons Inledn. 1:sta häft. till sid. 28; repetit. af Berlins Naturlära; insaml. af omkr. 40 växtarter.
- Svenska språket:** 5:te kap. o. fullständigare repet. af Brodén's lärobok. Stilöfningar efter Cedervall.
- Tyska.** Lyths lärobok: Lexl. 1) 1—7 kap. af Syntaxen o. fullständigare repet. af Formläran. Explikation: från styck. 16 till 26 samt något af poesien i Läseboken. Skriföfningar i Läroboken sid. 185—191 (9:de uppl.); — 2) Formläran afslutad

fr. o. m. Starka Verberna samt fullständigare repet. — Explik: sid. 119—128 i Läroboken och sid. 1—13 i Läseboken; — 3) Det viktigaste af Formläran fr. Adjektivet samt genusreglorna. — Explikat. sid. 99—119 i Läroboken (11:te uppl.)
 Engelska. May's lärobok: Lexl. 1) 4:de kap. af Formläran, Syntaxen o. repet. af föregående. — Explik. Öfningsstyckena 19--30; 2) Formläran till 4:de kap.
 Välskrifning efter Engelska förskrifter.

B. Lärarne:

Under läsårets båda terminer har Rektor varit föreståndare för Öfra, Kollega för Nedra klassen. Under höstterminen, likasom under alla föregående terminer ifrån skolans början såsom tvåklassig, har *Brandberg*, på grund af fullmakt på Rektorstjensten vid Nora Stadsskola af d. 25 Maj 1849, tjänstgjort såsom Ord. Rektor. Likaså tjänstgjorde Mag. *Tengman*, enl. fullmakt af d. 14 Juni 1861, samma termin såsom Ord. Kollega. Men, sedan genom Kongl. Brevvet d. 22 Nov. 1861 rektorsbefattningen blifvit förklarad ledig, hafva begge lärarne för vårterminen varit *tillförordnade*, *Brandberg* såsom Rektor och *Tengman* såsom Kollega. För afläggande af undervisningsprof i Westerås har Mag. *Tengman* 8 dagar af terminen njutit tjänstledighet.

C. Lärjungarne:

Deras antal har under höstterminen varit 28 och vårterminen 30. Under höstterm. har blott 1 blifvit inskrifven, men vårterminen 5. Vid början af vårterminen afgingo 3, af hvilka 1 antagit plats såsom privatlärare, 1 ingått i handel och 1 egnat sig åt bergsmansyrket. Ganska få af de lärjungar, som besöka denna skola, pläga vidare fortsätta sina studier. När sådant inträffar, öfvergå de vanligen till Örebro högre elementarläroverk, hvarföre ock de vid denna pedagogi antagna läroböcker äro ungefär enahanda med dem, som begagnas i detta läroverks 4 nedre klasser. Efter slutad lärokurs härstädes ingå de flesta i handel och andra borgerliga yrken eller egna sig åt bergsbruksrörelse.

D. Skol-lokalen:

Denna består af tvenne ljusa rum i Skolhusets nedra våning, af hvilka det ena, eller nedra klassens lärorum, är tillräckligt stort såsom samlingsrum vid examina. En olägenhet vidläder likväl båda dessa rum, neml. fuktighet, hvilken jag önskar och hoppas, att stadens innevånare, om möjligt, ju förr desto hellre måtte afhjelpa.

E. Undervisnings-materielen:

Som skolan hittills saknat både egen kassa och enskilda donationer, inses lätt, att denna materiel måste vara mycket bristfällig. Under höstterminen blef dock den af Rektor skänkta kartsamling förökad med tvenne af staden inköpta kartor, neml. en öfver Europa af *Weiland* och en öfver globen af *Mentzer*.

De skolan tillhöriga glober äro mycket gamla och nästan oanvändbara, och biblioteket består blott af numera värdelösa böcker.

F. Examina:

Hösttermins-examen hölls d. 13 Dec. kl. 10—2 under ledning af skolans Inspektor, Kongl. Hofpredikanten, Kommendören af K. W. O., Prosten och Kyrkoherden i Fellingsbro, Herr Mag. *E. M. Tegnér*, och vårtermins-examen är af honom utsatt att hållas d. 12 Juni kl. 9—2.

Nora d. 16 Maj 1862.

VI. Stadspedagogien i Linde.

(Uppgift af Läraren, Magr *E. J. Tägtström*).

Undervisningen:

Höstterminen börjades d. 28 Sept. och afslutades d. 13 Dec.; vårterminen, börjad den 28 Jan., slutas i Juni månad å dag, som ännu ej är bestämd.

Undervisningstiden, hvilken enl. Kongl. Br. af d. 22 Nov. 1861 är bestämd till 30 timmar, har från och med vårterminens början varit förlagd dels på förmiddagarne så, att läsningarne efter förrättad morgonbön börjat kl. 8 och fortgått till 9 $\frac{1}{2}$ samt 10—12 (Onsdagar och Lördagar 10—12 $\frac{1}{2}$), dels på Måndags, Tisdags, Thorsdags och Fredags-eftermiddagar kl. 3—5.

Hvad läroböcker angår, begagnas hufvudsakligen de samma som vid Örebro H. Elementarläroverk, dit de flesta, som ämna fortsätta sina studier, afgå. — De ämnen, som läras, äro Christendom, Arithmetik, Geometri, Naturlära, Historia, Geographi, Svensk språklära och Tyska.

Lärare:

Sedan den nuvarande ende läraren, Mag. *E. J. Tägtström*, vårterminen 1857 tillträdde denna befattning, har någon förändring ej inträffat.

Lärjungarne:

Lärjungarnes antal, som höstterminen nedgick till 22, är under vårterminen 28.

Skol-lokalen:

Ett nytt prydligt Skolhus af sten är under sednare åren uppfördt, innehållande, utom annat, 2:ne större lärosalar samt bostad för Rektor och möjligen blifvande Kollega.

Examina:

Hösttermins-examen hölls, i närvaro af Inspector Scholæ, Contraktsprosten Herr Mag. *C. D. Arosenius*, den 13 Dec. Tiden för vårtermins-examen är, såsom ofvan nämndes, ännu ej utsatt.

Lindesberg den 15 Maj 1862.

Sist får jag, beträffande terminens afslutande härstädes, tillkännagifva, att, sedan årsexamen, såsom ofvan nämnt är, Thorsdagen den 5:te instundande Juni blifvit förrättad, dagen derpå kl. 9 f. m. slutöfning i sång med läroverkets ungdom kommer att hållas å stora lärosalen; att omedelbart derefter flyttningen klasserna emellan, äfvensom de belöningar och understöd, som blifvit lärjungar tillerkända, offentligen kungöras; samt att läroåret derefter, såsom af ålder här varit sed, afslutas med allmän gudstjenst i Domkyrkan, då — omkring kl. half 11 — tecken gifves med stora klockan.

Att läroverkets Ephorus, Biskopen och Commendören af Kongl. Nordstjerne-Orden, En af de Aderton i Svenska Akademien, m. m. Högvärdigste Herr Doct. CHRISTIAN ERIC FAHLCRANTZ, såsom Han ämnar sjelf öfvervara och leda examen på Thorsdagen, måtte täckas genom sin närvaro och sitt personliga deltagande gifva äfven de sistnämnda förrättningarne vid läroverket sin tillbörliga vigt och betydelse, är hvad jag å detsammes vägnar vördsammast härmed anhåller. Och får jag på samma gång till beivstande af samtliga dessa offentliga förrättningar vördsamligen inbjuda så väl ungdomens Föräldrar, Anhörige och Vårdare som ock alla öfrige Vetenskapernas och den offentliga undervisningens Gynnare och Vänner.

Westerås den 27:de Maj 1862.

E. G. Björling.

Klasskurser

för

Högre Elementar-Läroverket i Westerås

under öfvergångs-året *) 1861-62.

A. *Christendom.*

Klassen I. — **Biblisk Hist.** Gamla Testamentets, efter Hübner (Thomanderska uppl.). — Första och andra hufvudstyck. af **Katechesen.** — Valda Bibelspråk och Psalmer.

Kl. II. — **Bibl. Hist.** Nya Testamentets. -- 3:dje och 4:de hufvudstyck. af **Katechesen.** — Valda Bibelspråk och Psalmer.

Kl. III. — **Bibl. Hist.** repetition. — **Kateches,** 5:te hufvudst. och repetition. — Valda Bibelspråk och Psalmer.

Kl. IV. — **Katechisation.** — Nya Testamentet, efter **Kurtz** (Bibl. Hist.)

Kl. V (två-årig). — Nya Testamentets läsning med förklaring. **Katechisation,** med ledning af **Norbecks** lärobok i Theologi. **Cornelii** Kyrkohistoria, med muntliga förklaringar och tillägg, till år 680.

Kl. VI (två-årig). — Nya Testamentets läsning (på grundspråket, af dem som läsa Grekiska) med förklaring. Öfversigt af de Bibliska böckernas innehåll och historia. — **Anjou's** eller **Cornelii** Kyrkohist., med muntliga förklaringar och tillägg, till Reformationen. — Repetition.

Kl. VII. — Nya Testamentets läsning (såsom i Kl. VI). — **Norbecks** och **Anjou's** läroböcker fullständigt.

Kl. VIII. — Nya Testamentets läsning (såsom i Kl. VI). — Repetition.

Ann. Bibel-läsning och förklaring dagligen efter morgonbönen.

B. *Historia och Geografi.*

Kl. I. — Sveriges, Norriges och Danmarks politiska Geografi efter **Palmblads** Lärobok.

Kl. II. — **Historia:** till Kalmare-Unionen efter **Ekelunds** mindre sammandrag, jemte lämplig läsebok. **Geografi:** Europas politiska till **Nederländska** monarkien.

*) Detta ord torde vara tillräckligt att förklara vissa skenbara besynnerligheter i det följande.

Kl. III. — Fäderneslandets Historia till Pfalziska huset, jemte lämplig läsebok. Geogr. Europas politiska afslutad.

Kl. IV. — Repetition af Fäderneslandets Historia. Geografi: Europas politiska afslutad samt Asiens och Afrikas.

Kl. V (två-årig). Klassiska linien. — Pütz' Lärobok, Gamla tidens Geografi och Historia. — Geografien afslutad och repeterad.

Reala linien. — Allmänna historien i kortare öfversigt. — Geografi: repetition. Utförligare beskrifning af de viktigare kulturländerna.

Kl. VI (två-årig). Klassiska linien. — Pütz' medeltidens Geogr. och Hist. — Ekelunds större sammandrag af Fäderneslandets Hist. till Frihetstiden. — Geografi: repetition.

Reala linien. — Pütz' nyare tidens Hist. till Tredje Tidrymden. — Ekelunds större sammandrag, till Gust. II Adolf. — Geografi: utförligare beskrifning af de viktigare kulturländerna.

Kl. VII. — Pütz' Nyare tidens Historia till Tredje Tidrymden. Fäderneslandets Historia till Gustaf IV Adolf. Repetition.

Kl. VIII. 1. — Historia och Geografi: De antagna Läroböckerna fullständigt.

Kl. VIII. 2. — Repetition.

C. *Mathematik.*

Kl. I. — Arithmetik: Hela tal samt Bråks förlängning och förkortning. Öfning i hufvudräkning. — Linearteckning (1 tim. pr vecka) efter Ekman.

Kl. II. — Arithm. t. o. med Bråk (Vanliga och Decimal-) samt Sorters fördelning och reduktion (Obs. kännedom af de nya Måtten). Öfning i hufvudräkning. — Linearteckn. ($\frac{1}{2}$ tim. pr v.) efter Ekman.

Kl. III. — Arithm. t. o. m. Sorträkning. — Geometri: Euklid. Bok. 1, utom bevisen för theoremena.

Lin. A (Real-linien) dessutom: Regula-de-tri (enkel och sammansatt) jemte repetition och särskilda praktiska öfningar i Arithmetik.

Kl. IV. — Arithm. t. o. med sammansatt Regula-de-tri. — Geom. Eukl. Bok. 1 (fullständigt).

Lin. A dessutom: särskilda praktiska öfningar i Arithm. (t. o. med Intresse-räkning). — Algebra: Björnlings (7:de uppl.) till kapitlet om Negativa quantiteter. — Geom. Eukl. Bok. 2.

Kl. V (två-årig). Klassiska linien. — Arithm. Repetition (t. o. m. sammans. Reg.-de-tri). — Algebra (6:te uppl.) t. o. m. läran om 1:sta gradens eqvationer med en obekant. — Geom. Eukl. Böck. 1—4.

Reala linien. — Arithm. t. o. med Rabatträkning jemte problemerna 1—29 i Kap. VI af läroboken i Algebra. — Algebra t. o. med läran om 2:a gradens eqvat. med en obekant (utom problemerna). — Geom. Euklid. Böck. 1—4 samt Böck. 5 och 6 (Björnlings uppl.), dock utom bevisen för theoremena i Kap. 2 och 3 af Bok. 5.

Kl. VI (två-årig). Klassiska linien. — Algebra Kap. VII—IX §§ 1—4 jemte problemerna i Kap. VI och af dem i Kap. IX till de geometriska. — Arithm. t. o. med Rabatträkning. — Geom. Euklid. Böck. 5 och 6 (Björnlings upplaga), dock utom bevisen för theoremena i Kap. 2 och 3 af B. 5. Repet. Böck. 1—4.

Reala linien. — Algebra: Eqvationer med flere obekanta, efter lärobokens sednare Del Kap. I §§ 1—4, jemte repet. af förra Delen Kap. IX §§ 1—4, samt läran om Rötter, Potenser och Logarithmer

efter sedn. Delen Kap. II—IV, — allt med tillämpning på problem, neml. samtliga probl. i lärobokens förra Del och i Kap. I—IV i sedn. Delen. — **Arithm.** repetition. — **Geom.** slutet af Bok. 6, Bok. 5 fullständigt och repet. af B. 1—6.

Kl. VII. — **Arithm.** repet. af den förra 6:te klasskursen (d. ä. till och med Rabatträkning jemte probl. 1—29 i Alg. Kap. VI) och derjemte öfriga problem i förra Delen af Algebra. — **Algebra:** Sednare Delen Kap. I §§ 1—4 (eqvat. med flere obekanta) och repet. af Kap. IX §§ 1—4 i förra Delen. — **Geom.** Euklid. Böckerna 5 och 6 (Björklings uppl.).

Lin. A dessutom: Problemerna i Kap. I af Alg. sednare delen.

Kl. VIII. 1. — **Arithm.** Repet. af den förra 6:te klasskursen och derjemte af problemerna i Alg. Kap. IX af förra Delen; Probl. i Kap. I af sednare Delen. — **Algebra:** Sednare Delen, Kap. II—IV. — **Geom.** repet. af Böck. 1—6.

Lin. A dessutom: Kap. 5 af Alg. sednare Delen.

Kl. VIII. 2. — **Arithm.** till och med Kedjeräkning. — **Algebra,** förra och sednare delen. — **Planar trigonometrien,** efter Lindmans lärobok. — **Geom.** repet. af Böck. 1—6.

D. *Naturvetenskap.*

Kl. I. — **Fysisk Geogr.,** Palmblads lärobok, allmän kännedom om Verldsdelarne (sid. 18—27 i 10:e uppl.) samt det viktigaste af Europas fys. Geografi.

Kl. II. — **Fysisk Geogr.** det allmännaste af globläran (repetition) och de främmande verldsdelarnes fys. geografi. Repetition af 1:a klassens kurs.

Botanik: Arrhenius, botanikens första grunder, det med gröfre stil tryckta. Insamling af 50 växtarter.

Kl. III. — **Fys. Geogr.** avslutad och repeterad.

Botanik: Arrhenius, botanikens första grunder, fullständigt, med begagnande af planchererna i Anderssons och Thedenii Skolbotanik. Insamling af 50 växtarter.

Lin. A dessutom: det viktigaste af 1:a och 2:a samt 6:e och 7:e kap. af Agardh's Naturkunnighetens första grunder.

Kl. IV. — **Botanik:** Arrhenii Elementarkurs i Botaniken, 4:de uppl., grofva stilen till «Frukten». Insamling af ytterligare 100 växtarter.

Lin. A dessutom: Inledningen till Zoologien samt läran om däggdjuren, efter Sundevalls lärobok.

Kl. V (två-årig). — **Botanik:** Arrhenii Elementarkurs till Kryptogamerna med undantag af det mindre viktiga. — Insamling af 350 växtarter (de förut samlade inberäknadt). — **Zoologi,** Sundevalls, läran om de vertebrerade djuren.

Lin. A dessutom: Schabus' Fysikens första grunder (öfvers. af Berlin), till Optiken.

Kl. VI (två-årig). — **Botanik:** Arrhenii Elementarkurs till Kryptogamernas terminologi. De viktigaste af de inhemska växtfamiljerna till Nemeæ, efter Schagerströms lärobok. Kännedom af minst 400 växtarter. — **Zoologi,** Sundevalls till Blötdjuren.

Lin. A och B (alla som ej läsa Grekiska) dessutom: **Zoologi,** det öfriga af läran om de icke-vertebrerade djuren. — **Fysik,** Wiemer's Lärobok: Akustik, Optik, Värmelära och repet. af Mekaniken, jemte problem.

Kl. VII. — **Botanik:** Växtrikets naturliga familjer, af Schagerström, till Nemeæ (de utländska familjerna undantagna, äfvensom de inhemska mindre familjerna). Kännedom af 500 växtarter. Repetition af Anderssons Organografi. — **Zoologi,** Sundevalls, till Stråldjuren.

Län. A och B dessutom: **Fysik,** det viktigaste af Värmeläran, Akustiken, Optiken och Meteorologien.

Kl. VIII. 1. — **Botanik:** Repetition. Växtrikets naturliga familjer (de inhemska fullständigt). Kännedom af 600 växtarter. — **Zoologi,** hela läroboken.

Län. A och B dessutom: **Fysik,** det viktigaste af Magnetismen-och Elektriciteten. — **Chemi:** Berlins lärobok (det viktigaste) till Metallerna, jemte förevisning af kemiska experimenter.

Kl. VIII. 2. — **Botanik och Zoologi:** Repetition. Schagerströms lärobok fullständigt. Växt-Anatomi, -Fysik, -Geografi och -Historia, så vidt tiden medgifver.

Län. A och B dessutom: **Fysik:** Wiemer's lärobok fullständigt. — **Chemi:** Berlins lärobok, så mycket som medhinnes, jemte förevisning af kemiska experimenter.

E. *Filosofi.*

Kl. VIII. 1. — Den formella Logiken, efter Afzelii lärobok. — **Psychologiska pränotioner:** Allmänna Psychologien efter Afzelii lärobok.

Kl. VIII. 2. — **Psychologiens speciela del** efter Tranas lärobok. — Repetition af Logiken.

F. *Svenska språket.*

Kl. I. — Uppläsning af valda stycken ur historisk läsebok, med redogörelse för innehållet af det lästa. Förberedande kurs i allmän Gram. med tillämpning på modersmälet af J. I. Brodén: Redogörelse för Ordklasserna jemte Satsdelarne efter Kap. 1 och 2. De böjliga ordens paradigmmer (alla oregelbundenheter undantagna) efter 3:e Kap. — Muntliga rättstafningsöfningar.

Kl. II. — Uppläsning af valda stycken (som i 1:sta klassen). — Brodén's lärobok: 1:sta och 2:dra Kap. fullständigare; formläran efter 3:e Kap. utom oregelbundenheterna; i 4:e Kap. det nödvändigaste af Afdeln. 1 och 2. — Satsöfningar och fortsatta rättstafningsöfningar muntligen och skriftligen.

Kl. III. — Läsöfningar. Repetition af det lästa i Brodén's lärobok, med fortsatta satsöfningar. — Skriföfningar för inlärande af rättstafning och interpunktion.

Kl. IV. — Läs- och Skriföfningar på lärorummet. Repetition af läroboken jemte satsöfningar.

Kl. V (två-årig). — Läsning af valda stycken ur goda författare. Skriföfningar på lärorummet. Repetition af läroboken jemte satsöfningar.

Kl. VI (två-årig). — Läsning af valda stycken ur Svenska litteraturen, med underrättelser om författarne och deras arbeten. — J. I. Brodén, öfversigt af diktarna jemte föregående undervisning om stil. — Stycken ur Norsk och Dansk litteratur. — Talöfningar. — Hvarannan vecka en uppsats efter lärarens anvisning i afseende på behandlingen, eller en utförligare öfversättning från främmande språk. (Real-linien ett sådant scriptum hvarje vecka).

Kl. VII, VIII. — En utförligare uppsats hvar 4:de vecka. — Talöfningar.

G. Tyska.

Kl. II. — Svedboms Elementarkurs 32 "Fabeln" och några "Kurze Erzählungen." Det viktigaste af formläran efter Hjorts Lärobok (utgifven i Westerås).

Kl. III. — Svedboms Elementarkurs fullständigt samt styck. 1—15 af Svedboms (större) läsebok. Formläran något utförligare.

Kl. IV. — Svedboms (större) Läsebok styck, 10—50. Formläran lika med Kl. III.

Obs. Real-linien af den Franska Afdeln.* (nybörjare): Svedboms Elementarkurs samt Formläran lika med Kl. III.

Kl. V. 1. — Svedboms Elementarkurs och det viktigaste af Formläran.

Real-linien (och vissa af den klassiska): Svedboms (större) Läsebok 70 styck. af 1:sta delen.

Kl. V. 2. — Svedboms (större) Läsebok styck. 101—141 (utom N:is 111 och 112) af 1:sta delen. Hela Formläran och det viktigare af Syntaxen. Skriföfningar på lärorummet.

Obs. Real-liniens lärjungar i Kl. V sysselsättas med lokutions- och skrif-öfningar under deras särskilda timmar. Ett hemthema hvarje vecka.

Kl. VI. 1. — Svedboms Läsebok, sedn. uppl. 2:dra afdeln. styck. 34—37, 41—44, 46, 48—51, 55, 56 och 60, samt Schiller's Wilhelm Tell.

Kl. VI. 2. — Schiller's die Jungfrau von Orléans och Maria Stuart.

Obs. 1. Båda Afdeln. Hjorts Grammatik fullständigt. Realisterna i båda afdeln. dessutom: Schiller's die Braut von Messina samt ett hemthema hvarje vecka.

Obs. 2. De lärjungar, som ännu kvarstå i förra 7:e klassen, hafva redan före detta läseår avslutat klassens kurs i Tyska språket.

Kl. VIII. — Lärjungarne i denna klass skola hvarje termin redogöra för något arbete af klassisk författare jemte repetition af Grammatiken.

H. Franska.

Kl. IV. — (Afdeln. för Franska). Oldes Språklära: 1:sta kursen af de 7 första kapitlen samt den 2:dra af 5:te kap. (pronomen). — Oldes Läsebok: 2:dra Afdeln. styck. 1—34.

Kl. V. 1. — Oldes Språklära: samma kurs som Kl. IV. — Oldes Läsebok: 2:dra Afdeln. st. 35—90.

Kl. V. 2. — Oldes Språklära: 1:sta och 2:dra kursen af de 7 första kapitlen. — Oldes Läsebok fullständigt.

Obs. Reala linien af Kl. V 1 & 2 dessutom: muntlig och skriftlig öfversättning från Svenska till Franska af öfnings-styck. i Oldes Läsebok.

Kl. VI. 1. — Elfvings Läsebok pag. 60—206. — Oldes Språklära: föregående klasskurs jemte reglorna 301—305, 322, 323, 346 och 347.

Kl. VI. 2. — Dubbs Handbok: 1:sta Afdeln. af prosan och poesien (enligt registret pag. 641) samt

*) D. v. s. de lärjungar, som i 2:a och 3:e klass. läst Franska och ej Tyska (enligt 1856 års läroverksstadga). Samma afdelnings lärjungar på klassiska linien börja icke Tyska förrän i 5:e klassen.

Cornaille's Cinna. — **Oldes Språklära:** Kap. 8—10 de med större stil tryckta reglorna, med undantag af några mindre viktiga. — Skrif- och Lokutionsöfningar.

Realisterna i båda Afdeln. gemensamma Skrif- och Lokutionsöfningar.

Obs. För de lärjungar, som ännu qvarstå i förra 7:e klassen, gäller förra årets 7:de klasskurs i detta ämne oförändrad, nemligen densamma som här blifvit utsatt för Kl. VI. 2.

Kl. VIII. 1. — **Dubbs Handbok:** 2:dra Afdeln. af prosan och poesien samt **Racine's Athalie.** — **Oldes Språklära** med undantag af det med fin stil tryckta af Syntaxen. Skrif- och Lokutionsöfningar.

Kl. VIII. 2. — **Dubbs Handbok** fullständigt. **Oldes Språklära:** repetition. Skrif- och Talöfningar.

Ann. Samtliga lärjungar i 7:e och 8:e klasserna åligger att författa ett hemthema hvarannan vecka.

I. *Engelska.*

Kl. III. — **Enbloms Lärobok:** Uttalsläran; det för explikationen nödiga af Grammatiken, muntligen meddeladt, samt Läseboken 30 sidd.

Kl. IV. — Det viktigaste af Grammatiken samt Läseboken t. o. med sid. 65.

Kl. V. 1. — Grammatiken utom anmärkningarne, samt Läseboken forts. till sid. 81.

Kl. V. 2. — Grammatiken utom anmärkningarne, samt Läseboken t. o. med sid. 145.

Kl. VI. 1. — Läroboken fullständigt; lokutionsöfningar.

Kl. VI. 2. — Repetition af Grammatiken; lokutionsöfningar. **Goldsmith's Vicar of Wakefield.**

Obs. För dem, som ännu qvarstå i förra 7:e klassen, gäller förra årets 7:e klasskurs i detta ämne oförändrad, nemligen densamma som här blifvit utsatt för Kl. VI. 2.

Kl. VIII. — Läsning af Engelska författare. Repetition af Grammatiken; skriföfn. å lärorummet.

K. *Latin.*

Kl. III. — Läseöfningar, efter **Rabe**, i förening med extemporerade satsöfningar och vokabel-läsning; det viktigaste af formläran, efter samma författare, särdeles till beredande af så väl nödig kännedom af de allmänna genusreglorna som ock färdighet i de regelbundna paradigmerna.

Kl. IV. — **Cornelius Nep.**, **Aristides**, **Pausanias**, **Cimon**, **Lysander**, **Aleibiades**, **Thrasybulus**, **Conon** och **Iphicrates**, eller motsvarande af andra "fältherrar". Formläran fullständigare samt, af Syntaxen, Casusläran efter **Rabe**. Satsöfningar såsom i föregående klass.

Kl. V. 1. — Fortsättning i **Cornelius Nepos**. Valda stycken ur **Ovidii Metamorphoses.** — Syntax: det hufvudsakliga af tempus- och modus-läran med extemporerade öfningar. Det viktigaste af Prosodikens.

Kl. V. 2. — **Julius Cæsar de bello Gallico**, 2 böcker. Fortsättning af urval ur **Ovidii Metamorph.** Fullständigare Grammatik samt det viktigaste af Prosodikens.

Kl. VI. 1. — **Cicero, Orationes pro Licinio Archia poëta** och **pro Sexto Rosc. Amerino.** **Livius**, hälften af 1:a boken. **Virgilius**, 4:de boken af **Æneiden.** — Grammatik i förening med extemporalier.

Kl. VI. 2. — Cicero, Epistolæ 30 styck. efter Süpffe's edition. Livius, sednare hälften af 1:a samt hela 2:a boken. Virgilius, 2:a och 3:e Böck. af Æneiden. — Grammatik lika med VI. 1.

Kl. VII. — Livius, 2:a samt $\frac{2}{3}$ af 3:e boken. Virgilius, Böck. 4—6 af Æneiden. Cicero de Amicitia, eller något motsvarande, jemte fortgående Grammatik.

Kl. VIII. 1. — Livius, det återstående af 3:e och 4:e böckerna. Cicero, Quæst. Tuscul. 1:a boken. Virgilii Æn. 6:e och 7:e böckerna samt 1:a boken af Horatii Oden. Grammatik.

Kl. VIII. 2. — Repetition jemte fortsättning i Auctorerna, så vidt tiden medgifver.

Ann. Behöfliga Mythologiska upplysningar meddelas muntligen. Antiquiteter efter Bojesen. Ett hem-thema i veckan för klass. V—VIII.

L. *Grekiska.*

Kl. IV. — Det viktigaste af formläran, efter Kühner, med tillhörande läseöfningar och särdeles till beredande af färdighet i de regelbundna paradigmerna.

Kl. V (två-årig). Xenofons Anabasis 2 böcker. Formlära.

Kl. VI (två-årig). — Xenofons Anab. tre böcker. Homeri Odys. tre Rhapsodier. — Attiska dialektens formlära fullständigt. Det viktigaste af Episka dialektens formlära. Behöflig Syntax muntligen.

Kl. VII. — Xenof. Anab. Böck. 2—4. — Homeri Odys. 2:ne Rhapsodier. Attiska dialektens formlära fullständigt jemte det viktigaste om Episka dialekten. Behöflig Syntax muntligen.

Kl. VIII. 1. — Xenof. Anab. Böck. 5—7. Homeri Odys. Rhaps. 3—6. Syntax.

Kl. VIII. 2. — Homeri Iliad, 2:ne Rhapsodier. Herodotus, Bok. 1, kap. 1—100. Syntax i förening med extemporalier.

I Hebreiska gifves lärjunge, som sig dertill anmäler, undervisning ung. 2 timmar pr vecka under de 2:ne sista åren af hans skoltid. Läroböcker: Lindbergs Grammatik och Tullbergs läsebok.

För utgifvande och inlemnande af hemscripta är särskildt schema uppgjort och anslaget.

WESTERÅS,
A. F. BERGH,
1861.